

II RIIGIKOGU

5. istungjärk.

Protokoll nr. 118 (4).

1924 a.

II Riigikogu koosolek 17. juunil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 83 Riigikogu liiget.
Walitsuse looshis: Riigiwanem **F. Akel**,
rahaminister **O. Strandman**, kohtuminis-
ter **R. Gabrel**, teedeminister **K. Kark**, põl-
lutööminister **A. Kerem**, siseminister **Th.**
Rõuk, sõjaminister **O. Amberg**, töö-hoole-
kandeminister **Chr. Kaarna**.

P ä e w a k o r d :

1. Põllutööliste tööaja ja palgaolude
korraldamise seaduse muutmise seadus
— rkl. **L. Johanson**'i ettepanek.

2. Riigimaade põlise tarwitamise sea-
dus — maakomisjoni ettepanek.

3. Elukorterite chituslaenu seaduse
täiendamise seadus — III lugemisel.

4. Wäikestes tsiwiil- ja kriminaal-
kohtuasjus edasikaebe korra muutmise
seadus — III lugemisel.

5. Weneaegiste õnnetusjuhtumiste pen-
sionide maksmise seadus — III lugemisel.

6. Ühispiimatalituste laenufondi sea-
dus — III lugemisel.

7. Riigi- ja omawalitsuste teenijate
pensioniseadus — II lugemisel.

8. Wähemusrahwuste omawalitsuse
korraldamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **K.**
Wirma.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Kös-
ter**, wahepeal abisekretäär **J. Wain**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-
wastuwõtmine. ma**: Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakorra
kohta on sõna rkl. **Schilling**'il.

C. Schilling (sks.): Silmas pida-
des wiimase koosoleku otsust päewa-
korra suhtes ja asjaolu, et vähemusrah-
wuste omawalitsuse korraldamise sea-
duse II lugemine kwoorumi puudusel kat-
kestati, teen ettepaneku tänase päewa-
korra-punkt 8. wõtta 7-ks päewakorra-
punktiks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Ettepaneku poolt on 23,
wastu — 23 häält. Seega tagasi
lükatud.

2. Põllutööliste
tööaja ja palga-
olude korralda-
mise seaduse
muutmise sea-
dus — rkl. **L.**
Johanson'i et-
tepanek.

L. Johanson (sd.):
Kuigi praegu põllutööli-
sed on täitsa ilma sea-
dusliku kaitseta, sellepä-
rast, et wastaw seadus,
mis I Riigikogu poolt
wastu wõetud, on ellu
wiimata jäetud, siiski ei
saa seda eelnõu arutada,

ilma, et walitsuse seisukoht teada oleks,
ja ilma, et komisjonis oleks küsimus
kaalumisel olnud. Sellepärast teen ette-
paneku põllutööliste tööaja ja palgaolude
korraldamise seaduse muutmise seadus
anda töökaitse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Nähtawa enamusega
on ettepanek vastu wõetud.

3. Riigimaade
põlise tarwita-
mise seadus —
I lugemisel.

Maakomisjoni
aruandja **A. Jürman**:
Austatud Riigikogu liik-
med! Omal ajal, kui Asu-
taw Kogu vastu wõttis

maaseaduse, siis jäi küsimus, kuidas maid,
mis riigile wõõrandati, põllupidamiseks
välja anda, lahtiseks. Maaseadusega 10.
oktoobrist 1919 a. wõõrandati üle 50%
kodumaa pinnast riigile. Maaseaduse § 15
õeldi: Riikliku maatagawara maad ant-
take põllumajapidamiseks põliselt püra-
datawalt tarwitada wäikemaapidamistena
sellekohase eriseaduse järele. Loota oli, et
wastaw eriseadus warsti välja antakse,
kuna raske on ette kujutada, et põllumees
maad harib, kohta peab, ilma et ta ise
teaks, missugustel õiguslikkudel alustel
maa tema kätte on antud. Kuid meie
näeme, et maaseaduse wastuwõtmisest
saab käesolewa aasta oktoobrikuus 5 aast-
tat täis, kuid ei ole suudetud ellu wiia
eriseadust, mis lahendab küsimust, kui-
das riiklikust maatagawarast maid tuleks
välja anda. Esimene katse maaseaduse
lahtiseksjäänud küsimust lahendada tehti
1922 aastal, siis esitas I Riigikogus Riigi-
kogu põllumeeste rühm Riigikogule was-
tuwõtmiseks asundusseaduse, kus ära
nähti, kuidas maid asunikkudele välja
anda riiklikust maatagawarast. Kuid kah-
jaks I Riigikogu läks laiali, ilma et see
küsimus oleks ära lahendatud. Nüüd,

II Riigikogu ajal esitati wastaw seadus esiteks Wabariigi Walitsuse poolt ja teiseks sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt. Need mõlemad seadused, mis seda küsimust lahendasid, kuidas riigi päralt olewaid maid wälja anda, anti Riigikogu poolt maakomisjoni ja maakommisjon on nüüd wastawa seaduse kokku seadnud. Aluseks on tema wõtnud Wabariigi Walitsuse poolt esitatud seaduse, sealjuures teist seadust materjaalina ära kasutades. Maakommisjon on siiski seda esitatud seadust õige märksa muutnud, peasjalikult on ta seadust palju täiendanud, et küsimust täpsemalt ära otsustada ja lahendada, mis tarwis oleks selle tähtsa seaduse juures.

Esiteks § 1-ses määratakse ära, misugused maad tulewad wäljaandmisele. Öeldakse, et riiklikust maatagawarast, maaseaduse ja maaseaduse laiendamise seadusega Petseri ja narowataguste maade kohta, antakse wälja maid esiteks põllumajapidamiseks iseseiswate wäikemajapidamistena ja peale selle kõrwaltööhärana peetawaid maakohti ja eluaseme kohti. See wiimane osa on muudatus, mis maakommisjon seadusesse sisse tõi. Nii, et selle seaduse põhjal oleks otsekohe öeldud, et wälja antakse ka kõrwaltööhärana peetawaid käsitöölise, kalameeste ja aiapidamise ning eluaseme kohti. Esimeses seaduses seda selgelt wälja öeldud ei olnud.

Edasi tuleb küsimus, kui suures tükis, ehk missuguses suuruses antakse riiklikust maatagawarast maid wälja. Seda küsimust lahendawad ära §§ 4, 5 ja 6. Kitsenduste kohta käib ka § 7. Esiteks öeldakse, et riiklikust maatagawarast antaks wälja § 4 järele ühele isikule ainult üks maakoht, kuna § 5-das on üles wõetud, et üks isik võib põliseks tarwitamiseks pidada ainult 50 hektari, üle 50 hektari maad ei wõi koonduda ühe isiku kätte. Ja kui ühe isiku kätte üle 50 hektari maid koondub, mis riiklikust maatagawarast wälja antud, siis on ta ise sunnitud likwideerima üle 50 hektari kogunud maid 2 aasta jooksul. Ei tee ta seda, siis astub sunduslik wõõrandamine jõusse, mis läbi wiiakse põllutöoministriumi kaudu kohtu teel. Sellele § 5-dale on weel teine variant, kuna komisjonis hääled pooleks läksid ja selles teises wariandis minnakse kitsendustega weel kaugeemale ja määratakse weel teisi kitsendusi ära. Peale selle on aga § 5 juures weel märkus, mis ka uus on, kus käsita-

takse neid juhtumisi, kus wõiks ka üle 50 hektari suurused maakohad wälja anda. See märkus käsitab ainult neid juhtumisi, kus juba maa on üle 50 hektari planeeritud ja wälja antud. Siin esinewad kõige suuremal arwul endised mõisarentnikud, praegused riigirentnikud. On teada, et seal on juba kauaaegsed rentnikud, endised mõisarentnikud, pidanud maakohti, mille kogusuurus ulatab üle 50 hektari, wahest 60 hektarini, kuid sarnaste maakohtade küljest on raske eraldada wäiksemaid tükkisid, kuna tihtipeale põllumaad nendel rendikohtadel ei ole kuigi palju. Iseäranis Saaremaal ja mujal kehwmates kohtades on põllumaad võib olla ainult kümme hektari, ja tihtipeale isegi wiis hektari. Seal on aga õige palju kõlbmata maid, mis karjamaa nime all on ja sealt nüüd eraldada weel üksikuid wäikseid kohakesi ei ole põllumajanduslikult sugugi wõimalik. Sel alal siis oleks täiesti wõimalik wäljawõtteid teha, et juba praegu planeeritud ja wäljaantud rendimaade majapidamisi wõiks ka wälja anda põliseks tarwitamiseks üle 50 hektari. Peale selle on aga weel üksikud autasuks wäljaantud sõjawäelaste kohad üle 50 hektari. Nende arw on aga väga wäike.

Siis on ka § 6, uus, kus ära tähendatakse, et tükeldamine wäiksemateks krepstiüksusteks, kui ka kohtade kokkuliitumine juba kord wäljaplaneeritud suuruses, see on isegi selle 50 hektari piirides sünnib wastawa eriseaduse järele. Seda wõeti just sellepärast sisse, et teada on, et tihtipeale võib ette tulla, et liiga ebainormaalselt hakatakse seda kokkuliitumist tarwitama wäikeste maakohtade juures, ja ka ümberpöörduvalt, põllumajanduslikult mitte otstarbekohaselt hakatakse liiga palju wäikseid kohtasid weel wäiksemateks tükeldama, kas wõi hingemaa tükkidena neid wälja jagama, mis iseäranis Petserimaal võib ette tulla. Ja siis võib tihti juhtuda, et elujõuline wäike talupidamine saaks ebamääraselt ära killustatud, ära tükeldatud. Et seal tükeldamises siiski teatud piir oleks ja wastawalt majanduslikkudele nõuetele talitataks, tuleb tükeldamist ja liitumist läbi wiia wastawa eriseaduse põhjal.

§ 7 antakse riigile õigus selles, et kui maakoht läheb wõõrandamisele, ehk kui ta läheb pärandamise teel üle, siis oleks riigil ostueesõigus seda maatükki omandada. Kuid siin on wäljawõtte tehtud, et riik ei tarwita oma ostueesõigust, kui maakoht

läheb sugulastele esimestes kolmes ehk kahes hõimlusastmes.

Edasi tuleb § 8-s, kus maakoha hind kindlaks määratakse. See paragrahw leidis komisjonis kõige rohkem waidlusi. Walitsuse eelnõus oli ette nähtud hind, mis määratakse kindlaks komisjonide poolt, kuid kus on juba ette nähtud, et aluseks tuleb wõtta hind, kus hektar keskmist põllu- ja heinamaad tuleks maksma 80 gr. kulla wäärtuses. Maakomisjonis toodi andmeid ette praegustest ostumüügi lepingutest ja seal selgus, et praegutehtud lepingute järele maa hind ei ole mitte nii kõrge, nagu walitsuse poolt esitatud seaduses ette oli nähtud, tähendab maa hind on langenud. Tihtipeale müüakse maakohti ära, kus majad ja hooned peal on, hinnaga, mis wastab ainult majade ja hoonete müügihinnale. Praegune põllupidamine ei ole sugugi kasutoow, et wõidakse maa eest kõrgemaid hindasid wälja maksta. Seda kõike arwesse wõttes wähenendas maakomisjon maa ostu ja rendi hinda, määrates maa hinnaks 40 gr. kulla wäärtuse. Paragrahwile on märkus juurde wõetud, et maakoha hinnale wõiks weel juurde määrata kunni 50% hinna kõrgendust, arwesse wõttes turu lähedust ja teisi majanduslikka soodustusi, sest teada on, kui põllumajapidamine asub kusagil suurema linna lähedal, kus kerge on wärskeid karjasaadusi turule saata, siis wõimaldab see suuremat sissetulekut, kui see wõimalik oleks neil, kes linnadest kaugemal ja turgudest eemal asuwad.

§ 9-asse on kokku koondatud kõik see, mis walitsuse eelnõus ennemalt oli laiali pillatud mitmetesse paragrahwidesse, see on nimelt hoonete, wiljapuude ja metsa wäljaandmise kord ning tingimised. Et see saaks ära määratud ja hinnatud erimääruste järele ja wälja antud ühiselt põlise maatarwitamise lepingu sõlmimisega ja koha wäljaandmisega, et asunik, kui ka riigirentnik, kui ta koha omandab, siis temal sellel momendil täielik ülewaade oleks sellest, kui palju tema koht läheb maksma kogusuuruses, arwesse wõttes seal peal olewaid hooned, metsi ja wiljapuuaedu; kui aga need hooned ja wiljapuuaiad ja metsad pärast juurde tuleksid, siis wõib olla kerkiks selle koha ostuhind liig kalliks ja asunik wõi riigirentnik ei oleks sel juhtumisel, kui see kõik temal enne teada oleks olnud, üldse neid hooned ega seda kohta omandanud wõi ostnud. Et koha omandamine ja müümine

tema täies ulatuses saaks läbi wiidud, siis on tarwilik kõik see, mida ma eespool nimetasin.

Edasi tulewad paragrahwid, mis määravad lähemalt ära, kuidas tuleb maa hind kindlaks määrata, kuidas selleks wastawad komisjonid §§ 10 ja 11 alusel töötawad. See oli ka ette nähtud walitsuse eelnõus, kuid walitsuse eelnõus oli ette nähtud kaks komisjoni, üks oli kohalik komisjon ja teine üleriiklik komisjon. Maakomisjon leidis, et küsimuse lahendamise juures, kus kohtade hindamine ette wõetakse umbes kunni 50.000 üksuseni, ei suudaks üks komisjon keskkohal kõiki neid asju kontroleerida, ega kohapealt tulnud otsuseid läbi waadata ja selle tagajärjel weniksid tööd aastakümneid. Et aga tööd kiirustada, siis on maakomisjoni poolt wastuwõetawaks peetud seda, et igasse maakohta asutatakse oma komisjon, kes saab paremini kohalikkude komisjonide tööd läbi waadata ja korraldada ja kes selle töö keskkohale edasi saadab ainult kinnitamiseks. Sellega saaks tööle rohkem kiirust antud.

Edasi tulewad need paragrahwid, mis lahendawad küsimust, missuguste seaduste normide ulatusel riiklikust maatagawarast maad wälja antakse.

§ 1-ses on öeldud: maa antakse wälja põliseks tarwitamiseks. § 2-e määrab ära, mis käesolewas seaduses mõeldakse põlise maatarwitamise all. Seal on öeldud: põlise maatarwitamise all mõeldakse obrokiõigust, kui ka omandusõigust. Sellega ühendati nii obroki- kui ka omandusõigus ühise termini alla „põliseks tarwitamiseks“, esiteks sellepärast, et wõiks lihtsustamist läbi wiia. Selle asemel, et paragrahwides alati öelda, et maa antakse nii obroki peale kui ka omandamiseks, wõiks öelda põliseks tarwitamiseks. Maaseaduse paragrahw 15-as räägitakse, et riiklikust maatagawarast antakse maid põllumajapidamiseks, põliseks tarwitamiseks ja pärandatawalt tarwitada, siis on seda juba ennemalt seletatud, et see on laialdane mõiste, mille alla kuulub nii põline rendiõigus, kui ka omandamise õigus. Walitsuse seaduses oli ette nähtud, et maad antakse põlisele rendile Balti eraseaduse alusel, paragrahwide 4131—4154 põhjal. Maakomisjon leidis, et meil oleks otstarbekohasem maad wälja anda mitte põlise rendi õiguste normide alusel, waid obrokiõiguste alusel, Balti seaduste kogu III köite §§ 1324—1334 alusel. Seda sellepärast, et järele waada-

tes põlise rendiõiguse norme leidis seal õige palju paragrahvisid, mis muuta tuleks, kuna nad mitmeti wastuwõetawad ei ole. Waadates obrokiõiguste norme, leiti, et seal muudatusi väga vähe tarwis ette wõtta on ja obrokiõiguse tarwitamine ka selle läbi meile rohkem wastuwõetaw on, et tema enne igalpool tarwitamisel tegelikus elus on olnud. Ainukene suurem muudatus obrokiõiguste juures on see, mis § 1333 kohta on tehtud. Seal on ette nähtud, et omanik wõib omale jätta obrokilepingu juures õiguse ka renti muuta. On aga täiesti tarwilik, et kui maa juba põlisele rendile on antud, siis ei tohi juttu olla rendinormide muutmisest, suurendamisest. Sellepärast oli tarwis seda paragrahwi muuta ja käesolewas seaduses ära öelda, et riigil, kui maa omanikul, kes maid wälja annab, õigust ei ole rendinormisid muuta ja seda on ära öeldud § 13. Obrokirendiks arwatakse 4% koha hinnast, mis komisjoni poolt kindlaks määratud ja mis osade wiisi kaks korda aastas tasutakse.

Edasi § 15 tähendatakse ära, missugustel tingimistel maid wälja antakse ajutise walitsuse määruste põhjal 20. detsembrist 1918 a. ja seaduse põhjal 15. webruarist 1923 a. maadsaanud sõjawäelastele. Sõjawäelastel on maasaamise juures teatud eesõigused: nendel ei ole mitte tarwis renti maksta maa eest kunni aastani 1945. Hooned, wiljapuud ja mets käiwad üldistel alustel ka sõjawäelastele wälja andmiseks. Käesolewas seaduses nähakse ette, neil, kel maa obroki peale on wõetud, jääb õigus üle minna obrokiõiguse pealt omandamise õiguse peale. Wäljaostmiseks on ette nähtud samane hind, mille alusel määrati ära rent wastawate hindamise komisjonide poolt, kusjuures wõimalik on wäljaostu hinda tasuda korraga, osade kaupa; kõige pikemaks ajaks maakoha hinna äramaksmiseks on ette nähtud — 60 aastat. Wõla pealt on tasu 4%, peale selle wõetakse weel administratsiooni kuludeks 0,25%. Kui wäljaostu hind pikema aja peal tasutakse, siis wastawalt sellele, mille aja jooksul tahab kohaomanik koha hinda ära tasuda, wastaw tasumise summa. Peale selle on sõjawäelastel, kes autasuks maad saanud, ka siin kergendus ette nähtud — nemad wõiwad koha kergemini wälja osta, sest nende koha hind tuleb üks kolmandik odawam kui teistele. Koha rendihind, kui ka wäljaostu maksud kantakse

lepingusse kulla alusel. On teada, et kohtade wäljaostu aeg wõib ulatada kunni 60 aasta peale, ja raske on siis öelda, missugune Eesti margakurs ühel kui teisel ajal wõib olla, siis määratakse alghind kullas, mis lepingutesse ülesse wõetakse. Wastawate kohuste täitmine riigi vastu sünnib Eesti markades ja sel korral, kui kulla ja Eesti marga wahekord on kõikunud rohkem kui 12% wõrra, tulewad wastawad ümberarwamised ette wõtta maksude ja kohustuste juures.

Peale selle on lõpu pool weel uued paragrahwid juurde wõetud, kus ära märgitakse, kuidas lepingud tulewad sõlmida. Paragrahwid 26, 27 ja 28 määravad ära, kuidas wõetakse kohtade kreposteerimise juures wastawaid maksusid. Neid paragrahvisid oli tarwis selleks sisse wõtta, et muidu mitmed küsimused arusaamatuks wõiwad jääda, nagu praegu meil on arusaamatus riigimaade kreposteerimise asjus. Maad, mis praegu küll riigile wõõrandatud, ei ole weel riigi nimele kreposteeritud, waid seisawad alles endiste omanikkude nimel krepostiraamatutes. Krepostijaoskond ei saa neid riigi maid riigi nimele kreposteerida, sest wastawates krepostiseadustes on nõuded sees, mida senni ei ole mitte täidetud. Et maa edasiandmine kindla korra järele sünniks, oli tarwis paragrahvisid 26 ja 27 sisse wõtta, mis seda küsimust lahendawad.

§ 29 määrab ära riikliku maatagawaradest eraldatud ja käesolewa seaduse põhjal wäljaantud maast saadawate sissetulekute tarwitamise. Seal on öeldud, et kõik tulud, mida riik riiklikust maatagawarast lahutatud maakohtade tarwitamisest saab, arwatakse riiklikuks asunduskapitaaliks ja selle asunduskapitaali kasutamine sünnib wastawa erimääruse järele. Maakomisjon leidis, et meil on praegu õige suur hulk maid, mis kasutamata seisawad. Maatahtjaid on olemas, kuid need kasutamata maad nõuawad õige palju kapitaali, et neid kultuurilisteks maadeks ümber muuta. Nähti ära, et ainuke tee, kuidas maade ülesharimiseks kapitaalisid saada, oleks see, kui selle seaduse põhjal maatagawara kasutamiseks antud maade pealt saadud summad määratakse uue maa kultiveerimiseks.

Wiimane paragrahw annab Wabariigi Walitsusele õiguse käesolewa seaduse elluwiiamiseks tarwilisi määrusi wälja anda.

Maakomisjoni nimel panen ette riigimaade põlise tarwitamise seadust esimesel lugemisel vastu võtta.

J. Soots (põl.): Lugupeetud rahva-saadikud! Wiimaks ometi, wiieaastase ootamise järele, on see päew kätte jõudnud, kus Riigikogu tahab asunikku depere peale mõelda, ja sellele maatarwitamisele, mis wiis aastat on juhulik olnud, tahab juriidilist alust panna. (Wahelhüüe J. Piiskar'i, is.: poolt.) Mis Teil tarwis on? Mis Teil kibeleb? (J. Piiskar, is.: Põllumeeste walitsus ei taibanud seda teha.) Teie walitsus ei suutnud ka seda teha. (J. Piiskar, is.: Meie walitsust ei ole siin olnud.) Teie walitsus oli Asutawa Kogu ajal. Kui meie tagasi waatame wiieaastase tegewuse peale maatarwitamise alal, siis peab üttelema, et see mitmesugune on olnud. Ükskord on talusid jagatud ühte wiisi, teine aasta teist wiisi. Ükskord on antud eesõigus endistele moonameestele, teine aasta aga sõduritele, ja kolmandal aastal leitakse, et neid töölisi on tarwis maaga warustada, kes endistel aastatel on maast ilma jäänud, ja nende tarwis mõõdetakse wälja erikrundid ja pannakse maksma erimäärused. Üks aasta hinnatakse hooneid ühel wiisil, teine aasta teisil wiisil ja kolmandal — kolmandal wiisil. Nüüd ometi wõib loota, et käesolew seadus maatarwitamise alal wähemalt ühised põhimõtted üles seab. Wõib olla, et ka käesolewa seaduse mõnda paragrahwi on wõimalus mitmeti mõista, kuid seaduse kohta wõib Riigikohtu käest autoriteetlikku seletust nõuda ja sellega ühist tõlgitsemist üles seada, mis aga määruste juures raskem on. Meie maaseaduse põhimõte oli, et suurmaapidamist ära kaotada ja asemele luua elujõulised wäikemaapidamised, see tähendab normaaltalud. Talu mõiste alla ei käi mitte ainult tükk maad, waid selle mõiste alla käiwad ka hooned ja mets, mis selle maa peal kaswab, ning ka wiljapuud. Kui teie waatate endisi seadusi, siis teie näete, et talu mõiste on küllalt kindel olnud ja kui talusid on hakatud müüma, siis on alati käinud talu mõiste alla tükk maad ühes peal olewate hoonetega ja selle tüki peal kaswawa metsaga. Kui teie praegust seadust waatlete, siis näete, et siin on talu elemendid lahutatud ja iga talu elemendi kohta on eriseadus. Maa kohta on jõutud lõpulikult sellele arwamisele, et teda wõib tarwitada kahte

wiisi: põlise rendi ehk obroki alusel ja eraomanduse tähe all. Et need kaks põhimõtet on üles wõetud, on wist wäga õige, sest et neil mõlemil variantidel on poolehoidjaid ja näidaku elu ise, missugune variant Eestimaal elujõulisem on. Aga see, nagu mina ütlesin, käib ainult talu mõiste ühe elemendi kohta, nimelt maa kohta. Hoonete kohta on maksew teistsugune põhimõte, ja nimelt, et hooned peab omanik igal juhtumisel ära ostma. Kui teie hakkate wastawaid määrusi uurima, siis teie näete, et ühe hoone, nimelt puuhoone, kestwuse aeg ja sellega ka wäljaostuaeg on üks määratud ja teiste hoonete, nimelt kiwihoonete; kestwuse ning wäljaostuaeg on teine, mis aga mõlemad lahku lähewad maa ostu ajast. Edasi on käesolewas seaduses ette nähtud, et maa peal olew mets, kui ka wiljapuud tulewad wälja osta. Senni ajani ei ole see metsamüümise wiis mitte edendanud metsa kaswatamist ja metsa hoidmist. Nimelt nõutakse asuniku käest, et tema metsa hinna ruttu wälja maksaks. Asunik aga ei ole harilikult mitte rikas inimene. Rikas inimene normaaltalu ei hakka ostma, waid rikas inimene, kui teda maapidamine huwitab, ostab otsekohe päristalu ja maksab selle hinna wälja. Normaaltalu peale lähewad harilikult niisugused inimesed, kel suuremat rahatagawara ei ole, ja sarnane isik siis ka metsa hinda otsekohe wälja maksta ei jõua, waid kui tema metsa on wõtnud, siis on tema sunnitud seda kohe maha raiuma, ja wähemalt osa ära müüma, et saadud rahast metsa eest maksta. Kui tema on hästi wahepeal teeninud, siis jätab tema wäikese nukakese metsa kaswama, nagu seda tema rahaline seisukord lubab, teenis tema aga wähem, langeb kõik mets kirwe alla. Minule näib, et see metsamüügi wiis mitte õige ei ole, waid et sarnane müügiwiis kaswatab metsa laastamist. Peaks müüdama mitte üksikuid talu elementisid, waid peaks müüdama terwed majapidamise üksused, normaaltalud ühes hoonete ja metsaga, ja kõige talu elementide wäljaostmise aeg peaks olema ühine terve majapidamise üksuse eest, aga mitte üksikute talu elementide eest.

Kui teie waatate edasi paragrahwe, mis alusel need talud antakse põliseks tarwitamiseks, siis leiате mitmed paragrahwid, mis wäga waieldawad on ja millele wõib poolt kui ka wastu rääkida. Wõtame näiteks 5-da paragrahwi. See

paragrahw määrab kindlaks maksimumi seda maad, mis ühe normaaltalu alla wõib antud saada. Mina ei saa aru, mispärast loetakse maksimumi määramine tähtsamaks kui miinimumi määramine. Kui inimesel on natukene ülearu maad, siis saab tema ikkagi ära elada, aga kui tal on wähe maad ja kui tema mingisugust käsitööd ei tunne, siis peab ütleva, et tal raske on ära elada. Meil Eestimaal on ka oma praktika sellel alal. On teada, et Wiljandimaal, Holstre wallas, omal ajal Holstre mõis ära jagati. Need, kes maad said, ei olnud mitte käsitöölised, waid põllutöölised. Sellel ajal ei olnud wõimalik ka ligemates taludes midagi teenida, sest sel ajal wõeti taludesse kas aastawõi suweteenijad, ja mitte päewilisi. Maajagamise juures olid aga paljud üksused niiwõrd wäikeseks aetud, et tema harimiseks inimene ei tarwitanud kõike oma tööjõudu ära ja tema ei saanud sellest üksusest nii palju sissetulekut, kui tal eluülespidamiseks tarwis läks. Sellepärast tekkis seal kuulus wargate ja rööwliite pesa. Inimesed, kes sealt mööda sõitsid, teadsid seda. Kui inimene sõitis päewal Wiljandi linna, siis weel kuidagi katsus sellest külast läbi sõita, kui ta aga linnas midagi oli müünud ja raha saanud, siis ei julgenud tema koju sõites sellest külast läbi sõita, waid sõitis teist teed. Aga aeg parandas selle asja ära, need kes maad said, olid põllutöölised, nemad ei oskanud mingisugust käsitööd, aga järeltulew põlw õppis käsitööd tegema ja praegusel ajal on igal selle küla kohapidajal mingisugune kõrwaltöö. Kui nüüd tahetakse anda praegusel ajal isikutele, kes ei oska käsitööd teha, niisugune wäike krunt, et nemad selle peale kõike oma tööjõudu ära ei tarwita, tähendab ka täielikult ülewälpidamist ei teeni, siis oleks see küll Holstre mõisa praktika kordamine, ja uute wargapesade loomine, mis kaoks alles wast siis, kui järeltulew põlw kõrwalameti on ära õppinud. Mina arwan, et niisugused katsed tuleks ümberkaudsele rahwale kallid maksma ja oleks suureks nuhtluseks, ja sellepärast oleks kindlasti tarwis ära määrata, missugune miinimum maad sellele inimesele peab antama, kes peale põllutöö muud tööd ei mõista. Mina kriipsutan alla, et mina ei räägi mitte nendest üksustest, kus põllupidamine on kõrwalteenistuseks, nagu kalameestel ehk käsitöölistel, kus tarwis on, et inimesel oleks ainult oma eluase ja oma aiamaa, kuna tema üles-

pidamise saab kas kalapüügist wõi käsitööst. Kui waadata maasuuruse ülemmäära, siis on siin selleks ära määratud 50 hektari. Walitsuse poolt oli ette pandud aga 75 hektari. Tähendab, maakommisjon on wähenanud seda 50 hektari peale ja nimelt sellel põhjusel, et rohkemale arwule inimestele maad anda. Aga maakommisjon ise on sellesama seadusega tunnustanud, et seda maksimumi, 50 tiinu, igal juhtumisel läbi wiia ei saa. Nimelt leiame selle paragrahwi lõpul märkuse, et nende maaüksuste kohta, mis senni suuremate kruntidena wälja on antud, see norm ei maksa. Sellega tunnistab käesolew seadus, et see paragrahw ei ole täpselt elujõuline. Mina arwan, et kui oli endisel ajal tarwidus, ütleva mõne mõisa talu tarwis, see on niisuguse majapidamise üksuse tarwis, mille krunt oli suurem kui 50 hektari, erandit teha ja teda mitte tükeldada, sest wähemad krundid ei oleks elujõulised olnud, siis wõib arwata, et ka tulewikus oleks tarwilik mõnedel üksikutel juhtumistel suuremad kui 50-hektarilised põllumajapidamise üksused jagamata jätta. Minu arwates oleks tarwilik teha sellekohane parandus ja jätta üles maksimumiks 75 hektari, nagu see walitsuse projektis ette nähtud. Siinjuures wõiks siiski wäikese korrektiwi teha, nimelt ära määrata, et sellel 75-hektarilisel põllumajapidamisel ei tohi olla põllupinda rohkem kui 50 hektari. Peaasjalikult tuleks põllupind ära määrata, sest põllumajapidamiste üksustes on peatähtsus põllupinnal ja karja- ning heinamaal kõrwaline tähtsus. Hea on, kui talul ka karja- ja heinamaad on, kuid ilma nendeta ei lähe majapidamine ka weel mitte hukka. Arwan, et sellekohane kompromiss-ettepanek peaks wastuwõetaw olema. Seadus, milles ette nähakse, et ka tulewikus ei tohi üle 50-hektarilisi majapidamisi olla; ei tohiks heakskiitmist leida.

Käesolewa seaduse järele wõib liitumine sündida isegi kunni 50 hektarini ainult eriseaduse teel. Pean ütleva, et niisugune eriseadus on tõesti ülearune. Kui on kindlaks määratud üksuse maalsuurus, siis oleks ju loomulik, et liitumine on waba, kunni üksuse maksimaal suuruseni. Awalikult peab tunnistama, et ühele osale kruntidele ainult õnnaks oleks, mida warem nad liituksid, sest niisuguste 2- ja 3-tiinuliste kohtade peale, mis wälja antud isikutele, kes peale põllutöö muud ametit ei oska, tuleb waadata kui ühe

hüdaabinõu peale. Niisugune seaduse kitsendamine, nagu seda § 6. ette näeb, et ka kõige väiksemaid mitteleuljõulisi põllumajapidamise üksusi ei wõi ühendada muidu kui eraseaduse teel, oleks minu arwates täiesti ebakohane.

Mis puutub maa wäljaostmisesse ja maa hinnasse, siis ei taha ma selle kohta pikemalt rääkida, waid juhiksin tähelepanu selle peale, et minule paistab ses suhtes § 8 ebakohasena, et linna ligidal maahinda wõidaks tõsta kunni 50%. On tõsi, et linna lähedal olewatel maapidamiseüksustel teatud hõlbustused on, nimelt saawad nad oma põllusaadusi kergemini ära müüa, neil on lähem wedu linna jne., kuid nende majapidamises on ka omad halwad küljed. Nimelt on töölised linna lähedal kallimad, kui kaugemal maal. Niisama on linna ligidal küttematerjaali saamine raske, harilikult tuleb teda kaugelt wadata. Linna lähedal asuw majapidamine wõidab siis sellega, et ta oma saadused kergemini wõib realiseerida, kuid kaotab sellega, et enesele kaugel peab küttematerjaali muretsema. (O. L i i g a n d, rhw.: Miks linna lähedal kohad kallimad on?) Kui Teie seda ise ei tea, siis wõin Teile seda seletada. Nad on kallimad sellepärast, et linna ligidal peetakse põllumajapidamisi rohkem huwi kui kasu pärast. Näiteks on mõnel Tartu kaupmehel peale äri weel linna ligidal talu, kus ta suwitab. Ta wõib talu eest rohkem hinda maksta, kui see, kes ainult põllupidamisest elab, sellepärast, et temal ei pruugi siis suwimaja pidada ega selle eest üüri maksta, waid suwimaja hinna wõib tema talule juurde maksta. Ka leiata Tallinnas rikkaid inimesi, kes omal Tallinna lähedal talukohad peawad mitte sellepärast, et kasu saada, waid et seal suwitada ja teda huwi pärast pidada. Minule igatahes näib, et 50% juurdepanemine ei ole mitte normaalne, see wõiks wast olla ehk 10%.

Kui waadata § 9, mis räägib hoonete ja metsa ostmisest, siis tuleb selle paragrahwi mõiste järele wälja, et inimene peab ostma niisuguseid puid, mis ta kasutada ei saa, sest üks põllutöoministri määrus ütleb, et põldude äärest ei tohi ilu-puid raiuda, kuna aga seaduse järele need puud tulewad müümise alla. Minu arwates tuleks siin mingisugune parandus ilupuude kohta sisse wõtta, nimelt, kas nend lähöksid hoopis ilma hinnata selle koha ostjale ehk oleks neil hoopis wäike hind, ühtlasi aga ka raiumise luba. Muidu tu-

leb nii wälja, et inimene peab need puud ära ostma, aga tegelikult neid kasutada ei wõi.

Edasi tahaksin peatada § 15. juures. Siin on käsitatud maa tarwitamist nende kohta, kes seda saanud Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal, see tähendab — wahwuse eest tasuta maad ehk autasu-seaduse põhjal normaaltalu. Pean ütleva, et senni olen arwanud, et nendel sõnadel „tasuta maad“ ja „normaaltalu“ on ka oma sisuline wahe ja nimelt selles, et kui antakse „tasuta maad“ wahwuse eest, et siis antakse temale üksainukene element normaaltalust, ja ei anta mitte tasuta hooned, metsa ega wiljapuid. Kui aga antakse autasu-seaduse põhjal „normaaltalu“, siis peab arwama, et antakse tasuta kõik talu elemendid, see on maa, hooned, mets, wiljapuud j. n. e., kui mitte omanduseks, siis vähemalt ajutiselt tarwitada. Nüüd tuleb wälja, et „tasuta maal“ ja „normaaltalul“ ei ole mingit sisulist wahet, waid „normaaltalu“ all mõistetakse sedasama, mis „tasuta maa“ all. Kui waadata § 15. põhimõtet ja wõrrelda teda § 22, siis leiame, et Wene walitsuse poolt kingitud talud, pops ja soldatikohad kreposteeritakse otsekohe maasaajatele ehk nende pärijatele omanduseks ilma tasuta. Sellest näeme, et juba Wene walitsus on leidnud wõimalikuks sõduritele maad anda tasuta pärisomanduseks, ja Eesti walitsus käesolewa seadusega aktsepteerib kreposteerimist ilma mingisuguste maksudeta nende nimele. Nüüd aga, kui teie waatate, kuidas annab Eesti walitsus maad oma sõduritele, siis tuleb wälja, et siin on ainult teatawad ajutised kergendused rendi ja ostmise juures. Minule näib, et Eesti riik wõiks käesolewal juhtumisel ka selle põhimõtte maksuma panna, mis omal ajal Wene walitsus pani maksuma oma sõdurite kohta. Nimelt antagu kõik need kohad, mis on antud wahwuse eest kui ka autasu-seaduse põhjal, päriks, ja kreposteeritagu saajate isikute nimele. (J. Zimmerman, tõer.: Kas Teil ka wahwuse eest on?) Isikutest räägime pärast. (J. Piiskar, is.: Kas Teie saite „nõndanimetatud wahwuse“ eest?) Mina ei ole wahwuse eest Eesti riigilt midagi saanud, wõib olla, et Teie olete saanud, kuid sellest wõime pärast rääkida. Muidugi selle tasuta omanduseks andmise ettepaneku wastu wõiks rääkida riigikassa seisukohalt. Aga kui teie waatate sellesama seaduse § 29, siis näete, et wasturääki-

misel ei ole kindlat alust, ja nimelt sellepärast, et selle paragrahwi järele raha, mis selle maa müügist saadud, ei lähe mitte otsekohe riigikassasse piiramata tarvitamiseks, waid nendest summadest luuakse iseäraline fond, ja selle fondi tarvitamise kord määratakse kindlaks eriseadusega. Seletuskirjas leiame, et see kapitaal on peaasjalikult määratud maaparandamiseks. Aga mina pean ütleva, et loogilisem oleks, et sellest fondist kõigepealt maksetaks kinni endistele mõisaomanikkudele nende maa hind. Muidugi, praegusel silmapilgul ei taha mina sugugi rääkida selle tasu suuruse kohta, aga mina arwan tarwilikuks ainult märkida põhimõtet, et kui asunikud maa eest maksawad ja kui lõppude lõpuks omanikkudele tuleks midagi maksta, siis oleks normaalne, et maksetakse just sellest erifondist, mis asunikku käest saadud rahast luuakse. Ja kui need saadud summad siis selle seaduse järele ei lähe otsekohe riigikassa käsutada, siis arwan mina, et ei ole wast wäga tarwis, et need, kes wahwuse eest ja autasuks maad on saanud, peaks oma rahaga suurendama seda kapitaal. Wahwuse eest on maad saanud üle 2.000 isiku, ja autasu-seaduse põhjal umbes 60 isikut, nõnda wahest wõiks jutt olla umbes 2.100 ehk 2.200 isikust, ja minule näib, et see wahest oleks $\frac{1}{10}$ wõi weel vähem sellest maast, mis wälja antakse. Ja seda, minule näib, wõib anda otsekohe eramanduseks ilma tasuta, nõnda nagu seda teistes riikides on tehtud. Need kergendused, mis meil on tehtud, ei wasta sugugi „autasu“ mõistele, kui maksta tuleb iga talu elemendi eest erinormide järele.

Need oleks märkused, mis mina käesolewa seaduse kohta tahtsin teha. Nagu teie näete, on need õieti paragrahwide parandused, mida II lugemisel wõiks sisse wiia. Selle seaduse põhimõtetele ja tema konstruktsioonile mina wastu ei saa olla, ja sellepärast mina ühinen aruandjaga, et see seadus tuleb weel täna I-sel lugemisel wastu wõtta, et rutem II-sele lugemisele üle minna, mil mina kawatsen wastawate parandustega esineda.

R. Penno (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigepealt lubage minu rühma nimel seda headmeelt awaldada, mis selle seaduse kõrge kogu ette ilmumine meie rühmale ja tema walijatele on sünnitanud. (L. Johanson, sd.: Teie oleksite pidanud saterkuued selga panema!) Maaseaduse wastu-

wõtmisega tehti see ülekohus, mis aastasadasi meie kodumaal maakasutamisel walitses, heaks. Maaseaduse tagajärjena tekkis ka asunikku ja riigirentnikku pere. Sõdade tagajärjel lagastati meie mõisad, jäeti sööti nende põllud, ja asunikkudel tuli asuda söödis põldudele paljaste kätega, sagedasti täiesti ilma inwentaarita ja ilma waranduseta. On ju asunikku pere tekkinud sõduritest, kes läbi tegid suure ilmasõja, ja kaasa tegid meie wabadussõja. Teine osa sel ajal orjas mõisamoonameestena, maatöolistena ja teiste maatameestena. Loomulik, et sel kihil warandust ja pealehakkamise jõudu ei olnud. Loodud riik ei jõudnud, ise asumisel olles, asunikka täiel määral oma abiga aidata. Asunikkudel on selle 5. asumisaasta jooksul õige kibe wõitlus tulnud oma olemasolu eest läbi teha, ja selle pere töö on õieti see, et maaseadus mitte üksnes paberile ei ole jäänud, waid ka ellu wiidud. Kuulsime ju küll Asutawa Kogu päewil, et ennustati maaseadusele kadu, leiti selles meie rahwamajanduse häwinemist. Aga waadake nüüd tagasi ja wististi kusagil ei kuuldu enam seda häält, et meie rahwamajandus selle reformi tagajärjel peaks häwinema. Asunikku pere nõudis algusest peale, et temale kindlustatakse maa, kindlustatakse tema töowili sellest maast.

Esimesel asunikku kongressil, mis kolme aasta eest siin pealinnas ära peeti, oli üks esimestest nõudmistest, et antagu kiires korras maa põlise tarvitamise seadus wälja, selles mõttes, et kindlustada asunikku, nagu ma seda juba tähendasin, nende töowili maast, et nemand teda hoida wõiks, ja et asunikud kaitstud oleks ametnikku omawoli ja alaliste määruste muutmiste tagajärjel tekkinud wõimatu olukorra eest, mida siin härra kindral Soots juba piltlikult wäljendas.

Meie rühm leiab käesolewa seaduse puhul oma kohuseks teatada, et tema põhimõtteliselt selle seadusega nõus on ja neid põhimõtteid, mis siin seaduses ette nähtud, tunnistas. On aga üksikud wead ja puudused, millele mina tähelpanu tahan juhtida, selleks, et siis ka II lugemisel meie rühma poolt wastawaid parandusi teha.

Neid puudusi ma kordama ei hakka, mida siin puudutas härra kindral Soots, tähendaks ainult nende peale, mis lahku minewad on, selleks, et aega kokku hoida.

§ 7-as käsitatakse riiklikust maatagarast lahutatud maakoha põlise tarwi-

tamise õigust wõõrandamise ehk pãrandamise korral, riigi ostueesõigust selle kohta, wãlja arwatud juhtumised, kus maakoht edasi läheb pidaja sugulastele esimeses kolmes sugulusastmes, ehk kahes hõimlusastmes.

Siin peab tähendama, et pãrandamise korral ei suuda meie ette kujutada, — nimelt sel puhul, kui sugulusaste on wãhem kui kolm ja hõimlusaste wãhem kui kaks, mille jãrele siis hind normeeritakse riigi ostueesõiguse puhul. Siin edaspidi ei ole terwes seaduses midagi selle kohta ette nãhtud. Siin on see asjaolu tãiesti silmade wahela jãetud, ja siin tekiks riigile wististi lõpmata protsesside jãrg, kui see mitte kindlamalt wormuleeritud ei saa.

§ 8-a mãrkuse peale juhtis juba hãrra kindral Soots tãhelpanu. Siin on tãhendatud muuseas, et maakoha hinnale wõib § 10 ettenãhtud komisjon kuni 50% juurde lisada, arwesse wõttes turu lähedust ja teisi majanduslikka soodustusi. Siin peab tähendama, et minul ka juhulikult wõimalus oli sellel maakommissjoni koosolekul olla, kus see mãrkus arutamisel oli, — kõigil komisjoni koosolekutel olemiseks puudus mul wõimalus —, ja seal seletas Wabariigi Walitsuse esitaja, et tema loeb majanduslikkudeks soodustusteks niisuguseid majanduslikka tingimisi, mis ühel talul teisega wõrreldes enam olemas on. Nii nãiteks, et kui ühel talul on olemas kũũn ja teisel seda mitte ei ole, siis peab tema seda talu, kus kũũn olemas, majanduslikult enam soodustatuks kui seda, kus kũũni ei ole. Ma ei tea, kas see tãiesti Wabariigi Walitsuse seisukoht on, wãhemalt selleaegne põllutõõministeeriumi esitaja tõlgitses neid majanduslikka soodustusi niiviisi. Samuti tãhendati põllutõõministeeriumi esitajate poolt, et majanduslikkudeks soodustusteks loetakse ka niisugused asjaolud, kus üks talu omab kolm tiinu heinamaad ja teisel heinamaad 4 tiinu on, siis olla jãllegi sellel 4-tiinulise heinamaaga kohal majanduslik soodustus. (A. Kerem, rhw.: Neid soodustusi tuleb siis kũũll mikroskoobiga otsida.) Mina ütlen sedasama, et niisuguseid soodustusi wõib ka mikroskoobiga otsida, aga nende mikroskoobiliste soodustuste arwel wõib kohahinnale 50% juurde lisada. Kui meie niiviisi arwame, siis saame hinna, mis maakohtadele ette nãhtud hoopis teise, kui ta siin on. Ajakirjanduses on kũũll tãhelpanu juhitud sellepeale, et see hind olla lõp-

pude lõpuks siiski lõpmata odaw, kuid, nagu siin hãrra Soots'i poolt juba tãhendati, jãtab see seadus tãiesti lahtiseks teiste talu elementide kindlaksmãääramise ja sellepãrast ei tea meie mitte, kui suureks wõib talu hind tõusta, iseãranis siis, kui weel wõtta niisuguste, nagu hãrra põllutõõminister wahelhũũdes tãhendas, mikroskoobiliste soodustuste kaudu saadud hinna kõrgendused. Siis wõib see hind ikkagi niisuguseks tõusta, et tema sugugi wastuwõetaw ei ole ja asunikkudele tãiesti koormaks muutub. Tuleb tãhendada, et maahind ikkagi ei wõi tõusta üle turuhinna. Kui meie praegusi turuhindu waatame, — selle kohta on ka maakommissjonis andmed esitatud, — siis leiame, et ostetud talude koguwãäärtus ei tõuse mitte üle nende hoonete hinna, nii õelda, wõib pãris jumala muidu maad saada, kui aga talu pealt hooned tawalist ära osta.

Selletõttu wõib siis õelda, et kui nüüd § 8 selle mãrkusega wastu wõtta ja pãrast seda § 9, mis sunnib rentnikku riiklikust maatagawarast lahutatud maakoha pealt asuwaid hooned ja metsa ära ostma, selle hinna jãrele, mis Wabariigi Walitsus nende elementide peale kindlaks määrab, siis wõib ju rããkida kũũll, et maa hind on odaw, aga kogusummas tuleb siiski taluhinnaks niisugune suur summa wãlja, milist ma enesele ette kujutada ei oskagi.

Siis edasi, § 11 on õeldud, et komisjoni koosolekust antakse teada wastawalla esitajale. Siin on jãllegi lihtne redaktsiooniline parandus wajalik, sellepãrast, et eelpool rããgitakse mitte wastawalla esitajatest, waid asunikkude esitajatest, kes wastawa wallawalitsuse poolt määratatakse. Selles mõttes tuleks § 11 wiimane lõige parandada, sest asunikkude esitajad, kes määratatakse wastawa wallawalitsuse poolt, on hoopis teine mõiste.

Seda redaktsiooni tuleks wastawalt parandada nii, et see mõiste selge oleks.

§ 14 loeme sõna-sõnalt: „Koha põliseks aastarendiks arwatakse 4% §§ 8—10 ettenãhtud korras kindlaksmãääratud maakoha hinnast, mis osade wiisi kaks korda aastat tasutakse.

Kui aga wõtta § 9, siis seal sunnitakse asunikku ära ostma mets, wiljapuaaed, hooned j. n. e. (Aruandja A. Jürman: See on kantselei wiga.) Noh, kui see kantselei wiga on, siis ma ei kõnele. § 17 ja § 18 kãsitawad riiklikust maatagawarast lahutatud maakohtade

müügi korral kindlaksmääratud maakoha ostuhinda. § 18-as wõetakse aga äkki obrokimäär. Kuna igalpool on kõne rendist, siis tuleks ka see siin wastawalt ühtlustada. Millega meie aga kuidagi leppida ei saa, see on § 20 ettenähtud $\frac{1}{4}$ %-se administratsiooni kuludeks ettenähtud juurdearwamistega. Sarnaseid kulusid ei ole mitte ette nähtud põlise tarwitamise wõi obroki alusel kasutamisel, et siis tuleks ka administratsiooni kulud omandusõiguse puhul wälja jätta.

§ 23 käib järgmiselt: „Endistele omanikkudele, ehk nende seaduslikkudele pärijatele neilt wõõrandatud mõisadest maaseaduse § 20 korras kasutamiseks antud maakohad ühes koha piirides asuwate metsa ja uue majapidamise tarvitamiseks määratud hoonetega kreposteeritakse maasaajate omanduseks ilma tasuta.“ Meie rühm on selle wastu ja arwab, et siin erandit teha ei saa, endiste omanikkude wahekorid riigiga tuleks lahendada eriseadusega. § 26-as on ka redaktsiooniline parandus wajalik. Siin on nimetatud §§ 21 ja 22, kuna nende asemel tulewad wist mingisugused teised paragrahwid.

Millega aga meie rühm koguni nõus olla ei saa, see on § 28, kus on ette nähtud, et notariaal-seaduses § 369 ettenähtud maksud wõetakse käesolewa seaduse põhjal kindlaksmääratud maakoha hinnast, niisama ka lepingus kindlaksmääratud hoonete, wiljapuude ja metsa hinnast. Käesolewas paragrahwis ettenähtud kulud kannab põline tarwitaja. Tähendab, enne kui tema saab maad omandada, peab tema § 9-as tähendatud hooned, metsad ja wiljapuuaiad ära ostma. Mitmed ongi nad ära omandanud. Aga kui seda nüüd kreposteerima minnakse, siis enne selle seaduse wälja andmist müüdüd waranduste eest hakatakse krepostimaksu nõudma. See igatahes õige ei ole. Pealegi wõiwad need kreposteerimise kulud õige kõrgele tõusta. Ka on ette nähtud, et käesolewas paragrahwis tähendatud maksu kannab põline tarwitaja. Minule jutustas weel täna üks asunik, et tema krundi peal olewat juhuslikult kõik mõisa hooned, mis teda sunnitakse § 9 alusel ära ostma. Need hooned tulewad maksma 1 miljon marka. Sellest arwatakse notariaal-seaduse § 369 ettenähtud kreposteerimise maks 16%, mis teeb wälja 160.000 mk. Olge head, pange 160.000 mk. otsekohe lauale. Mina ei kujuta sarnast asunikku mitte ette, kes seda suudaks. (W a h e l-

h ü ü e O. Liigand'i, rhw. poolt.) Teie, härra Liigand, arwate ainult ostetawat maad, aga ega maa ei ole ükski, peale maa on mets ja hooned j. n. e. (J. Piiskar, is.: Mis seal siis on peale maa?) Kui neid ei ole, siis tuleb neid ehitada, härra Piiskar! (J. Piiskar, is.: Seda ma küll ei teadnud.) Nähtawasti, härra Piiskar, Teie seda ei teadnud. (O. Gustawson, is.: Kolme aastaga targaks saanud.) On hea, kui kolme aastaga targaks saadakse, kurb, kui aga üldse targaks ei saadagi. (O. Gustawson, is.: Molodets, horoshoskalla!)

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Meil on harjumuseks saanud tähtsamate riiklikkude küsimuste lahendamisega wiivitada, wiivitada tihti aastaid, ilma et juletakse nende kallale asuda. Oodatakse, et keegi midagi teeks, ehk küsimus kuidagi nagu enesest laheneks. Kui aga, nagu see harilikult on, ja teist wiisi olla ei wõigi, kui küsimus kuidagi wiisi ei lahene, siis wõetakse asi harilikult Riigikogu koosoleku istungjärgu lõpul kätte, tehakse paari päewaga seadus walmis ning wõetakse ta põhjalikuma kaalumiseta wastu ja määratakse sedawiisi meie riikliku arenemise sihtjooned.

Maa tarwitamise seadusega wiiwitati wiis aastat. Tehti ikka mõni seaduse projekt ka walmis, anti sisse, kuid leiti alati mõjuwad põhjused, mis segasid projekti läbitootamisele asuda. Nüüd aga oleme nii kaugel, et arutame teda Riigikogus ja tahame teda tulises tempos wastu wõtta. Täna on, kui mitte eelwiimane, siis kolmas lõpust Riigikogu istungjärgu päew sel poolaastal ja nüüd peame tingimata kõnealolew seaduse wastu wõtma, ilma et Riigikogu liikmed oleks saanud teda rohkem aega silmitseda. Suurem hulk ei ole saanud aega käesolewat seadust lugedagi rohkem, kui mõne üksiku tunni. Minewal laupäewal, kui Riigikogu koosolek lõppes, ei olnud see seadus weel laiali saadetud, need Riigikogu liikmed aga, kes täna Tallinna tagasi sõitsid, said tema täna hommikul kätte ja kui paljud teda üldse läbi lugeda on saanud, seda ma ei tea; et temasse tungida, tema põhimõtet ja tema juriidilist konstruktsiooni omale ette kujutada ja teda arwustada, see on tarwilisel wiisil wõimatu olnud. Mina arwan, ja usun, et seda ei ole üldse rohkem kui maakommisjoni liikmed suutnud teha, kes seaduse kallal tööd

on teinud, ja et nemad ainukesed on, kes tõepoolest selle seaduse wastuwõtmise kõlbulikkuse üle otsust anda teaks.

Mina pean aga ütlema, et maakomisjon töötas niisuguses koosseisus, et küsimuse asjateadliku lahendamise juures kahelda võib. Maatarwitamise seaduse arutamise juures wiibis komisjonis ainult üks õigusteadlane, see oli härra Schilling, kes oma isade waranduse jaotamise juures muidugi waikis. (J. Soots, põl.: Miks need teised rühmade esitajad ei käi siis?) Sellepärast leian mina, et riigimaade põlise tarwitamise seaduse arutamine ebaloomulikkudel tingimistel sünnib ja meie mitte tarwilise tõsidusega täna seisukohta wõtta ei saa. Sotsiaaldemokraadid on maatarwitamise küsimuse lahendamise alal omalt poolt jõudu mööda kaasa aidanud, ka praegu, kus nemad õieti wastutawad Riigikogu ja walitsuse töö eest mitte ei ole. Nemad esitasid omalt poolt maatarwitamise seaduse, kuid peale selle esitasid nad ka weel teise seaduse, milles käsitatud küsimus parema tiiva Riigikogu liigete poolt seniajani põhjuseks peeti, miks põlise tarwitamise seadust mitte ellu wiia ei saadud, see on tasumaksmise küsimus endistele omanikkudele. Siis on weel maatarwitamist segaw küsimus, mille peale ka sotsiaaldemokraadid omas eelnõus tähelpanu juhtisid, see on mõisade wabariigi nimele kreposteerimise küsimus.

Antud seaduses selle kohta mitte ühte sõna ei leia. Temas öeldakse ainult, et maatagawarast lahutatakse maakohad ja kreposteeritakse asunikkude nimele. Kuidas wiisi see kreposteerimine sünnib, ei ole mitte öeldud. (J. Sepp, mo.: Tema on riigi nimele kantud. Peale Tartu, Wõru ringkonna on ta igal pool üle kantud.) (Aruandja A. Jürman: Selle kohta antakse erinowelli.) Härra Jürman! enne annate selle seaduse, mille põhjal maad asunikkude nimele kreposteerida tahate ja pärast annate nowelli, millega kreposteerida võib riigi nimele. Härra Jürman on wõtnud enese peale selle seaduse aruandja kohused ja sellepärast peab ta Balti eraseadust, vähemalt sellesse seadusesse puutuwaid norme tundma, vähemalt oma parteikaaslaste kaudu, ja teadma, et niisugune kord wõimatu on. Sellepärast leian mina, et arutusel olew seadus niisugusel kujul, kuidas ta maakomisjonis wastu wõeti, ellu wiidaw ei ole, senni, kui see nowell, millest härra

Jürman räägib, weel walmis ei ole. Et aga mainitud nowell weel walmis ei ole, siis arwan, et sellel Riigikogu istungjärgul teda wõimatu esitada on ja sellepärast maa tarwitamise seaduse wastuwõtmine käesolewal istungjärgul otstarbetu.

Kuid mina puudutan weel teist küsimust, see on tasumaksmise küsimus. Krepostijaoskonnad ei leidnud wõimalikuks kreposteerida mõisaid riigi nimele muuseas sellepärast, et ei ole ära näidatud, mis õieti nende wõlgadega sünnib, mis mõisade peale kreposteeritud ja misugusel alusel maa riigi kätte on läinud, kas tasuta, wõi tasu eest. Nagu tähendasin, just parempoolsed kodanlised rühmad, kes käesolewa seaduse taga seisawad, need toonitasid senni kõik aeg, et tähendatud küsimused enne maatarwitamise seaduse andmist lahendust nõuawad. Mis weel lahendamist nõuab, on agraarkrediidi küsimus. Ma küsisin põllutöömisteeriumi esitaja käest maakomisjoni koosolekul, et kuidas on lugu krediitidega asunikkudele, kui suured summad on, mis asunikkudele on antud. Öeldi, et umbes 700 miljonit marka olla asunikkudele juba wälja antud. Ja on paar paragrahwi selles seaduses, mis käsitawad nende wõlgade küsimust, aga nii puudulikul kujul, et kuidagi wiisi wäljaantud 700 miljoni, ja võib olla weel mõne teise 700-miljonilise wõla korraldamist ette kujutada ei saa. Mina leian sellepärast, et selleks, et seda seadust ellu wiia wõiks, on tarwis ka teised küsimused lahendada. See on kreposteerimise, tasu ja agraarkrediidi küsimus. Teistsugust seisukohta minu arwamise järele olla ei saa. Kuid see seadus, niipalju kui mina teda tundma õppida sain nende mõne tunni jooksul, ei kannata ka teistes osades kriitikat wälja. Wõtame § 1. Siin on öeldud, et lahutatakse maatagawarast maakohti põllumajapidamisteks ja antakse maasaaja soowil põliseks tarwitamiseks. Nüüd ma tahaks küsida, mis siis senni õieti maaga on tehtud? Mis tähendab sennine maamõõtjate töö ja wallanõukogude, maakonnawalituste töö maa wäljaandmisel? Kas see on olnud maa wäljaandmine, wõi ei ole ta seda mitte? Kui selle seaduse § 1 wõtta sõna-sõnalt, siis peab arwamisele tulema, et põllutöömisteerium tahab jälle uuesti neid maid, mida juba kord on wälja antud, wälja andma hakata, missuguses korras, seda ei ole siin öeldud. Kuid maaseaduse eeskujul on wõetud selle seaduse lõppu paragrahw, mis kõik selle seaduse puudu-

sed kinni peab katma. See paragrahw kõlab järgmiselt: Wabariigi Walitsusel on õigus käesolewa seaduse elluwimiseks tarwilikka määrusi anda. Tähendab, antakse wist jälle uuesti maareformi määrusi ja nende põhjal hakatakse uuesti maaga sahkerdama. Mina leian, et kord oleks aeg, et mitte mitu korda ühte tööd ei tehtaks, ja et asunikkudele need õigused selles seaduses tunnistataks, mida nad maakonnawalitsuste ehk kohtuotsustega on saanud. Kellele on maa seaduslikus korras wälja antud maakonnawalitsuse ehk wastawa kohtuotsusega, sellel on põlise maatarwitamise õigus olemas, ja ei saa põllutöoministerium neid enam kohast wälja ajada oma heaksarwamise järele. Maareformi teostamise määrustes, kui ma ei eksi, § 118 on mitmesugused wäärnähtused ette nähtud, mille pärast põllutöoministerium wõib asunikkudega lepinguid lõpetada ja neid kohast wälja ajada, selle peale waatamata, et neile maa on wälja antud põlise tarwitamise alusel. Need määrused ei peaks põlise tarwitaja kohta makswad olema. Kuid weel rohkem, täiesti seadusewastast on Wabariigi Walitsuse poolt tänawu aasta 31. jaanuaril „Riigi Teatajas“ wälja kuulutatud asunikkude kohtade edasimüümise määrused, mis oleks pidanud seadusandlikul teel antama, sest need ei ole mitte enam määrused, waid üks tähtsamatest meie agraarküsimuse seadustest. Mis nüüd nendega peab sündima, kes omad kohad on edasi müünud? Tõepoolest sahkerdatakse õige laialt sellel alal. Kas nüüd neid asunikka, kes on omale maa ostnud ja kellel ei ole põlise tarwitamise rendilepingut, kas neid wõib põllutöoministerium kohalt wälja ajada wõi mitte? Missugune juriidiline õigus neil maa peale on? Mina leian, et küsimus on niiwiisi sennise seadusandluse ja maareformi teostamise käigu läbi kujunenud, et kellele see maa on maakonnawalitsuse wõi kohtuotsusega wälja antud, et see on põline tarwitaja. (Põllutöominister A. Kerem: Täiesti õige, teisiti ei ole see mõeldudki.) Aga siin on see seadus redigeeritud nii, et põllutöoministerium, kui tema oma endises sihis edasi töötab, wõib hakata uuesti maid wälja andma, inimesi kohtadelt wälja ajama, ja kohtasid uutele andma. Kui wõtta nimelt § 25, siis on seal öeldud, et riiklikust maatagawarast lahutatud maakohtade obroki ja ostumüügi lepingute kawa kinnitab Wabariigi Walitsus. Kui

ta mitte ei kinnita, siis ei ole antud asunikul maa põlise tarwitamise õigust, ja seda kinnitamise wormaliteeti on põllutöoministerium senni kasutanud, et mittemeeldiwatele asunikkudele krunti mitte kätte anda. Seda wõin ma oma adwokaadi praktikast ütelda.

Teine täiesti wastuwõtmata seisukoht on see, et selle seaduseelnõu peaideeks on wõetud maaga sahkerdamine. Riiklik maatagawara selle seaduse põhjal antakse peaaegu ilma ühegi kitsendusega asunikkudele pärisomanduseks, kes teda nüüd juba 31. jaanuaril wäljakuulutatud seaduse alusel edasi müüwad, sest üks osa ei jõua teda pidada, teine osa ei taha teda pidada, sellepärast, et nemad maad on wõtnud mitte sellepärast, et maaharijateks saada, nagu seda maaseadus ette näeb, waid sellepärast, et üldse midagi sõjas läbielatud kannatuste eest saada ja pärast seda maad tingimata rahaks teha. Ja niiwiisi läheb riiklik maatagawara müügile ja weel üsna wäikese hinna eest, wäga wäikese tasu eest. Kuid siin on weel paragrahwisid, mis selle hangeldamise põhimõttele päris lubamata kuju annawad. Nimelt §§ 15 ja 21. Seal on öeldud, et need, kes on saanud teatud ajutise walitsuse määruste põhjal autasuks jne. maid, need esiteks wabastatakse maarendist ja teiseks wabastatakse neid protsentide maksimisest asunikkude wõla eest. Ja nemad wõiwad selle krundi nendesamade õigustega edasi müüa ja ostjad jäetakse selle juures wabaks 21 järgnawa aasta jooksul, arwates tänawusest aastast, rendist, kui ka protsentide maksimisest. Ja kes need ostjad harilikult on? Need on hangeldajad, kes sõjaajal raha on kokku ajanud enam-wähem ülekohtusel kombel, need wõtawad maad oma alla ja ei maksa ei renti, ega protsentisid wabariigile, kuigi neil isiklikult mingit õigust ei ole niisuguse eesõigustatud seisukoha peale. Mulle wastati maakommisjoni aruandja poolt maakommisjonis, et need määrused olewat sisse wõetud selleks, et wõimaldada asunikkudele, kes oma kohti edasi müüa tahawad, tähendab oma teenete eest saadud warandust rahaks teha tahawad, wõimalikult suurt hinda saada. Selleks on nende kohtadele niisugused suured eesõigused antud. Kuid mina leian, et need asunikud, kes maad said tähendatud tingimistel, et need sellest tasust wäga wäikese osa omale saawad. Esiteks 21. aasta jooksul rent ja rahaprotsendid teewad wälja niisuguse summa,

mida keegi maa eest müügil ei saa. Asunik võib maa eest kõige rohkem saada turuhinna, aga harilik asunik, kes tahab ruttu maad rahaks muuta, ei oota mitte ära, et ta turuhinna saaks, vaid võtab esimese rahuloldava pakkumise vastu. Mina leian igatahes, et niisuguste eesõiguste andmine, võib olla koguni mõnele riigiwargale, nagu neid sõjaajal on tekkinud, ei ole millegiga põhjendatud. See seadus kannab selles osas täiesti kõlbluswastast iseloomu.

Mina leian, kui wähegi tahetakse riiklikule seisukohale asuda ja agraarpoliitikat ajada, siis peaks riik, kelle käes on praegu suurem osa wabariigi pinnast, selle peale välja minema, et luua niisugust põllupidajate kihti, kes maa juurde tahaks jääda ja kes selle juures välja kurnatud ei ole, kes suudaks riigile niihästi maksusid maksta, kui ka sõjamehi anda ja naturaalkohustusi kanda. Käesolew seadus seda ei tee, vaid hoolitseb ainult selle eest, et üksikutele isikutele võimaldada omale teatud summat tasku pista. Riigi korralduse küsimused ei waewa aga põrmugi meie seadusandjate päid. Mina arwan, nemad üldse ei ole katsumud kuidagi wiisi ei meie oma, Eesti, ega ka muude maade põllumajapidamise ajalooga tuttawaks saada, vaid nad lihtsalt on wõtnud Balti eraseaduse, millest võib leida, et senniseid talusid wõis müüa ilma kitsendusega ja nüüd on need uued asunikud täiesti samale alusele seatud. Nemad peawad wõima samuti oma talusid müüa ja osta, nagu see on lubatud Balti eraseaduse järele, sellega on asi tahe.

Mina pean ütleva, et meie talurahwaseadused... (J. Soots, põl.: Meil talurahwast ei ole, kõik on puha kodanikud.) Ma ei räägi, et meil praegu talurahwast olemas on, vaid mina räägin talurahwa seadusest, mis sarnase nime all sennini maksab. Selles seaduses on lugupidamise wäärt maakorralduse põhimõtted, mida meie arwesse wõiks wõtta. Maaga hangeldamise põhimõte on temale wõõras. Meie seaduseandjad ei näi nendest põhimõtetest kuulnudki olevat. See on wist sellepärast, et neil ei ole mingisugust arusaamist nende põhimõtete kohta ja sellepärast on antud käesolewale seadusele kõige wiltsam kuju ja nimelt tööstuse kapitaal maa-alal waba talitamine, ütleva nii, amerikaniseeritud kuju.

Praegune seadus annab aluse, et wäikepõllupidamine saab tingimata mõnekümne aasta jooksul likwideeritud. See on teo-

reetiliselt täiesti õige. Mina arwan, et praktiliselt saab wäikepõllupidamise likwideerimine palju rutem, kui aastakümnete jooksul läbi wiidud. Ma ei saa küsimuse üle inimestega rääkida, kes selle üle sugugi järel mõelnud ei ole. Ma katsusin maakommisjonis selle üle rääkida, kuid seal jutustati wastuseks ainult labaseid anekdoote. (J. Piiskar, is.: Põllumajanduslikud naljad.)

Ma tahaks üht tähendada, nimelt, kui meie agraarseaduse andjad tahaksid oma ülesannete kõrgusel olla, siis peaks neil pähe tulema, et maaküsimust juhusliku seisukohawõtmise läbi korraldada ei tohi, vaid seda järeelmõtlikult ja sihikindlalt tegema peab. Siin, näiteks, antakse osale asunikudele põld kätte, kuna aga suurem osa Eesti wabariigi kodanikka jäetakse selle seaduse raamide taha ja tulewikus otsustatakse nende saatus jällegi juhusliku seadusega, mis pähe tulnud, ilma, et keegi end waewanud oleks ülesandel, et meie agraarküsimust teaduslikult läbimõeldud plaani järele ühtlaselt korraldada.

Ma tahan weel ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida. Sotsiaaldemokraatide Asutawale Kogule sisseantud maaseaduse projektis oli nõndanimetatud eluaseme kohtade kohta oma põhjendatud kawa ette nähtud. Seal kawatseti nendele inimestele, kes ei saa ega tahagi terwet talu pidada, anda maad tingimistel, et nad wõiksid aiapidamise ja käsitöökohtade pidajatena elanikkude keskkohade, linnade, raudteejaamade jne. juurde koonnuda. (J. Soots, põl.: Ja neid kroonu kulul toita, kui töötatöölisi.) Ei, wabandage, härra Soots, ma seletan kohe. Ei olnud Asutawas Kogus sugugi kroonu kulul toitmisest juttu, vaid sellest, et waestele inimestele võimalust anda põllupidamiseks wähesemaalapi juures kas aiapidamist, wõi midagi muud sarnast ette wõtta, et nad oma perekonna tööjõudu ära kasutada ja maatüki juures kõrwaltöid tehes omale rahuloldawalt ülespidamist wõiksid teha. Mina sellest seisukohast lähen härra Soots'iga ühte, et inimestele peab võimaldama ka wäikse maatüki juures oma perekonna tööjõudusid ära kasutada, nii et sealjuures oma perekonnaga ära elada saaks. Härra Soots'i enese rühm ja erakond on kõige wiltsama seaduse esitanud, nimelt 1922 a., kus ilma ühegi plaanita... (J. Holberg, põl.: No, noh, Teie peate weel õppima enne,

kui seda seadust arwustama tulete.) Tänan õpetuse eest. (J. Piiskar, is.: Ei olnud kerge, härra Holberg.) ... ilma ühegi kawata ja sihita maad lubatakse jagama hakata. Mina arwan, see seadus on olnud tõukeks, et hakati jagama nõndanimetatud tööliste krunte ilma ühegi aru ja otsata. Pean ütleva, et ma isegi tööliste kihutuskoosolekutel, kus esineti nõudmistega, et töölistele saaks üks kõik kus maalapikesed antud, seletada wõisin, et ei ole otstarbekohane lapp maad wõtta üks kõik kus, waid ainult kus teie ära elada saaksite. Pean ütleva, et inimesed ei olnud mitte sugugi nii arusaamatud, ja pika läbirääkimise järele oldi minu wäidetega nõus. Aga pean ütleva, meie agrariseaduste andjatele ja peasjalikult agronoomidele, kes meil maaga sahkerdamise on hoesse wiinud, seda mitte selgeks teha ei saa. Nad arwawad endid määratu suured tegelased olewad, kui saawad ilma ühegi plaanita inimestele maalapikesi jagada. Nad annawad inimestele maad, kes seda nõuawad, hirmu pärast, et neid rahule sundida. Mingisugust riiklikku poliitikat, mingisugust peaga töötamist ei paista nende tegewusest wälja. Pean ütleva, et agronoomid ei ole terve maareformi teostamise ajal oma eriteadmisi mitte kasutanud. Nad saatsid maamõõtjad wälja, kes mõisadele piirisid pidid tõmbama. Kaardile tõmmati ilma mingisuguse kindla plaanita kriipsud piirideks, mille järele maid wälja anti. Aga meie agronoomid istusid ja teostasid maareformi, määrusi septsedes küsimuste korraldamiseks, millest neil aimugi ei ole. (J. Holberg, põl.: Rahwas nõudis!) Oleks wõidud seda teisiti teha. (J. Holberg, põl.: Nõuti, et tehtakse!) Kindlasti pidi nõutama, muidu teie ei oleks jaganud. Aga teie oleks jagamist loogilisemal alusel teha wõinud. (J. Holberg, põl.: Minister ei oleks minutitki seisnud, ükski walitsus ei oleks tundigi kestnud, kui ta seda teinud ei oleks.) Mina ei räägi mitte sellest, et ei oleks tegema pidanud, waid räägin sellest, et seda oleks pidanud mõistlikumalt tehtama, mitte nagu mõni hirmu sunnil peakaotanud inimene, kellel mingisugust ettekujutust ei ole, mida teha tohib ja mida mitte. Kõige selle pärast, et käesolewal seadusel mingit muud ideed ei ole, kui maaga sahkerdamise idee, et tema on juriidiliselt wilet-salt wälja töötatud, et teatud küsimuste

lahendamatusse tõttu teda üldse ellu wiia ei saa, leian, et selle seaduse lugemise poolt hääletada ei saa ja arwan, et teda tuleks tagasi anda rahaasjanduse komisjoni esiteks ja siis üldkomisjoni juriidilise külje läbiwaatamiseks.

(H ü ü d e d: W a h e a e g !)

Juhataja **K. Wirma**: Nõutakse waheaega, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.10 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 7.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Th. Pool (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui Asutaw Kogu omal ajal maaseaduse wastu wõttis, läks tema põhimõttest wälja, et maa teda hariwa rahwa kätte peab minema.

Endine suurpõllupidamine pidi kaduma, aset andes wäikepõllupidamisele. Motiivid selleks olid ühelt poolt puhtmajanduslikud. On teada ja statistiliselt näidatud, et wäikepõllupidamine üldrahwamajanduslikult suurpõllupidamisest produktiivsem on. Teiselt poolt oli maareformi kaaluwaks põhjuseks riigile poliitilised ja sotsiaalsed motiivid. Riigile oli poliitiliselt maareformi waja, et iseenast kindlustada. Sellega saadi tasandada terawaid sotsiaalseid wahekordi, mis senni walitsesid, teiselt poolt loodi uus asunikude pere endisele arwurikkale wäikepõllupidajate kihile lisaks. See pere on seotud riigiga ja moodustab loomulikult tulewikus selle selgroo. Riiklikkudes huwides seisis — wõimalikult palju uusi majapidamisi luua.

Asundusasjanduse tähendusest wälja minnes, on riigi huwides, et asunikude elukorda igakülgsest kindlustada. Ei ole mitte tähtis, et meil maa üldse wälja antakse ja et senniste üksikute maapidamiste asemele suurem arw tekib, waid sama tähtis on ka, et need uued majapidamised ka wõimalikult kindlal jalgel asuks. Selles mõttes on riigi huwides asunikka igatpidi soodustada. Sarnasest soodustusest olgu nimetatud maaandmise wiis, kus enam nii ei ole, nagu warem, kus pidi suuremat kapitaali olema selleks,

et maad enesele harimiseks saada. Maaseaduse põhjal on võimalik vähese rahaga maale ligi pääseda. Sii kuuluvad laenu andmine inventaari, ehituste ja muu peale. Ka käesolewa seaduse ülesanne on see, et asunikude olukorda kindlustada, sellele tulewikus õiguslikku alust anda.

Pea ütlema, et maatarwitamise seadus terve rea wastawaid põhimõtteid sisaldab. Lisaks walitsuse ettepanekule on ka komisjon teatawal määral parandusi sellele toonud. Üldise põhimõtte kõrwal, nimelt asunikude õiguste kindlustamise, temale juriidilise ja psühholoogilise aluse loomise kindlustamise, et tema oma tööwaewa saaks kasutada, selle aluse kõrwale on komisjoni poolt veel rida teisi põhimõtteid üles wõetud. Wõiks märkida näiteks, § 3-das on tähendatud, et see õigus kõigi maasaajate kohta, kes maaseaduse § 15. mõttes maad on saanud, automaatselt üle läheb, kuigi härra Jans teisel arwamisel oli ja seda puudust siin arwustas, kuid maakomisjon uue paragrahwi juurdewõtmisega kõrwaldas selle.

Edasi on maa hind wõrdlemisi mõõdukas, wõrreldes endise walitsuse eelnõus esitatud hinnaga, mis üle poole wähendati. Lõpuks on uue § 29. juurdewõtmisega põhimõte maksma pandud, et maareform ei tohi riiklikuks sissetulekuallikaks olla, waid et kõik rahad ja warad, mis sellel alal saadakse, asundusasjanduse edasiarendamiseks ja uute asundustalude ellu kutsumiseks ära kasutatakse.

Kuid kõige selle kõrwal peab aga ühte ütlema, mis riiklikult väga tähtis on, et kui asunikudele soodustawad tingimused antakse, siis teiselt poolt riik huwitatud on ja tal on ka õigus nõuda, et need sihid ja ülesanded, mida poliitiliselt ja ühiskondlikult maareformi teostamisel üles on seatud, et nendest mitte kõrwale ei kaldutaks ja sarnast olukorda ei loodaks, mis wõib olla selle waewa ja töö ning ohwrid, mis maareformi teostamisega on seotud, tühistaks. Meil on selleks terve rida näiteid ajaloost, kus see mujal on sündinud.

Mina ei nimeta Eesti kohta, kus 1819 a. järele osa talunikude seisust meil ära sai häwitatud sel teel, et võimalus anti talusid seaduse põhjal liita mõisade külge. Siin oli juriidiliselt maa nende endiste omanikkude päralt ja wast ei ole käes-

olewal juhtumisel see näide küllalt kohane. Kuid mina tooks teise näite, mis käesolewal juhtumisel meie oludele wastab.

On teada, et Saksamaal omal ajal Friedrich-Wilhelm 1680 kuni 1730 a. kolonisatsioonitöö läbi wiis, kus nimetatud aastate kestel umbes 320 tuhat inimest Preisimaale asunikudena toodi, see on umbes $\frac{1}{5}$ kogu elanikkude arwust. Kuid 1807 ja 1816 aasta seadusega kaotati teatud kitsendused, mis keelasid talukohti liitmast, selle tagajärjel läks hiljemate aastate jooksul suur osa tehtud tööst kaduma. Hiljem, aastatel 1880 ja 1890 alates tuli Preisi riigil sadamiljonid kulu- tada, et seda häwitustööd osaltki parandada. Ei saa ütelda, et meil käesolewal silmapilgul maareformi sama hädaoht ähwardab, mis Preisimaal oli, sest et meil maale tungiw linna tööstuskapitaal puudub. Kuid meil on omad teised eeldused, mis sama võimalusi wõiwad tingida ja selleks on teatud tundemärgid juba praegu olemas. Peab silmas pidama, et algusest iga asundustöö selles mõttes suurte raskustega seotud, et asunikude esimesed aastad on waewalised ja neil tuleb suuri pingutusi teha, et talu korralikult funktsioneerima hakkaks. Teiselt poolt on võimalus olemas kergesti maa koondust läbi wiia praeguste mõisahoonete abil. Meie näeme praegugi veel, et mõisade hooned püsiwad alles ja need soodustawad eriliselt mõisade koonduse protsessi läbiwiimist, see tähendab aga ühtlasi nendest põhimõtetest kõrwalekaldumist, mis maareformi aluseks seati. Siin on jutt § 5-dast, kus, nagu Riigikogu liigetel näha, kaks teisendit Riigikogule otsustamiseks ette on pandud.

Ühelt poolt on põhimõte wõetud põlisele tarwitamisele antawa maa ülemmääraks wõtta 50 hektari, selle normini võimalust andes ka maid liita. Teiselt poolt aluseks wõttes üks maaüksus. Selle küsimuse kohta olid väga suured waidlused maaseaduse komisjonis ja siin esitas härra kindral Soots omalt poolt isegi põhilauseid, milles ette tõi, et seegi norm — 50 hektari — ei ole veel küllalt suur, waid teda tuleks veel suurendada kuni 75 hektarini. Peamotiwina toodi ette, et meil on iseseiswuseta kohti mõisatöölise kohtade näol olemas ja teiseks, et seaduses eneses on teatud erand tehtud. Mispärast siis mitte tulewikus seda erandit võimaldada?

Selle erandi kohta wõin ma niipalju öelda: tema tehti paratamata selleks, et

fikseerida sennitehtud olusid. Kuigi seda heaks ei võidud kiita, leiti siiski, puhtotstarbekohasuse põhimõttest välja minnes, et ei ole mitte soovitatav uusi ümbermõõtmisi ette võtta juba sellepärast, et mitte äratada kindlusetuse tunnet asunikude seas, mida sarnane ümbermõõtmise kindlasti ellu kutsuks.

Kuigi aga 50 hektari juurdegi jääda, ka siis on mööda mindud põhimõtetest, mis maaseaduse väljaandmise juures aluseks võeti. Maaseaduse §§ 16 ja 17 ütlewad järgmist: § 16. Maad antakse neile, kes seda hariwad üksikult ehk teistega koos, olgu, et nad endid ainult maapidamisest elatawad, ehk maad peawad kõrvaltööhäruna. § 17. Põliseks tarvitamiseks antakse maad neile, kes ainult maapidamisest elawad ja ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suures, silmas pidades maa headust, seisupaika ja muid kohalisi olusid.

Kui võtame ja võrdleme olemasolewat statistikat, see on neid kohti, mida meil senni planeeritud, siis näeme, et üldises waldawas enamuses täiesti elujõulised kohad, see tähendab niisugused, mis meie oludes ja meie põllukultuuri juures ühte perekonda elatada võiwad, palju vähemad on kui 50 hektari. 1922 a. planeeritud 17.500 kohast on üle 52% 15—25 hektari suurused. Üldiselt jagunewad nad järgmiselt: 0—5 hektari 6%, 5—10 hektari 5½%, 10—15 hektari 10½%, 15—20 hektari 27% ja 25—30 hektari 13% ning üle 30 hektari 11%. Kui detailset statistikat jälgida, siis näeme, et Lõuna-Eesti, see on Tartu, Walga ja Wõru maakondades, kus maad paremad, kõigub normaaltalu suurus 10—15 hektari wahel. Igatahes on need kohad, mis täitsa elujõuliseks loetakse, alla 20 hektari. Kui nüüd selle põhimõtte wastu võtame, et lubatakse ühendada kohti kunni 50 hektarini ja mitte nii kui § 5. teises wariandis tähendatud, see on üksusi, siis ei loo meie võimaluse mitte ainult kohtade piire parandada, waid loome võimaluse suuremal arwul olemasolewaid elujõulisi kohti ära häwitada. Nagu nägime, on senni loodud ligi 20.000 koha all statistika andmete põhjal ainult 355.000 hektari 50 hektari normiga. Järjekult loodakse sarnane seisukord, mis ligi 12.000 koha liitumise, ühe sõnaga — nende häwitamise võimaldab. Ma ei taha öelda, et see tingimata tuleks, kuid sarnased võimalused on olemas ja minu arwates ei ole see riiklikkude

huwidega, mis maareformi teostamisel aluseks võeti, mitte kokkukõlas. Ei ole ta ka tingitud põllumajanduslikkudest tarbetest.

Ka teise wariandi järele on võimalus üksikuid muudatusi ja liitumisi, mis nii wäga tarwilikud, ette võtta. Need liitumised peaksid aga sündima ainult siis, kui need kohad wäiksemad on normaalkohtadest, oma elujõulikkuse puudust koha peal on näidanud. Selle küsimuse juures võib üksikasjalisemalt peatada § 5 II lugemise puhul.

Järgmine küsimus, mis suuremaid waidlusi maakommisjonis sünnitas, ja mis minu arwates nende riiklikkude põhimõtetega kokkukõlas ei ole, mis maaseaduse loomisel arwesse võetud, on riigi eesostu wõi ostuõiguste maksmapanemisega seotud. Ka selle kohta sai parandus esitatud, kuid kukkus maakommisjonis läbi.

Ma tähendasin kord, et soovitatav on, et maad võimalikult soodsates oludes nii ka hinna poolest võimalikult odawalt asunikkude kätte läheksid. Selles mõttes on maakommisjon walitsuse eelnõus suured parandused ette võtnud, maahindu alandanud.

Ma ei taha ütelda, et see hind, mis aluseks on võetud, et see igal juhtumisel erilisel madal oleks, et wahed turuhindade ja müügihindade wahel alati suured oleksid. Teatawatel juhtumistel võib olla wastawad nad täiesti turuhindadele, kuid fakt on see, et meil antakse siin maa välja hinna eest, mis määratud maa headuse järele. Selle järele aga maa turuwäärtust, see on — hinda, mille eest teda müüa võib, kindlaks määrata ei saa. Sest maa boniteedi kõrwal on palju suurema ja määravama tähendusega põllumajanduses turuhindade määramisel õieti talu seisukord. Härra Soots waidles isegi selle wastu, et linnade läheduses on 50% võimalus antud maahinnale ligi lisada, luges seda ülekohtuseks. Mina arwan, et kui meie faktilist maawäärtust võtame, siis on see 50% õige wäikene wahe tegelikkude hindade wahel, sest mitte 50%, waid 500% ümber võib see tegelik wahe olla.

Wõtame näiteks mõõdupuuks üht tähtsamat meie toodangu hinda — piimahinda, siis näeme, et meiereide hinnad on wast kümme marka toop. On hea kui sedagi saadaks. Tallinna juures saab aga 15—18 marka toobist. (J. Soots, põl.: Seda Teie saate Tallinnas.) Ma ütlen Tallinnas. Teie ei saa aga kuidagi

ütelda, et kulud suureneks samas wõrren-dis. Teatawa organisatsiooni juures on wõimalik linna juures pea nende samade kuludega läbi saada, mis kaugel linnast. Nii maa boniteerimisega on wõimatu maa hindu reguleerida. Eriti kui arwesse wõtta, et hinna peale awaldab mõju mitte ainult põllumajanduslik kasutus, waid ka ehituskruuntidena tarwitamine. On aga ka asunikude kruunte normaaltaludena loodud, neid wõib ehituskruuntidena müüa. Nii ühel kui teisel juhtumisel on hädaoht olemas, mis spekulatsioonile ahwatleb.

Ma ei taha ütelda, et asunikud, kes maa kätte on saanud, et nemad selle peale wälja lähewad, et maad edasi müüa. Ma tähendan, et eriti esimestel aastatel, 1919 ja 1920, kus maasaamine weel suurema riisikoga seotud oli, kus hädaoht ähwardas, et ei tea, kas maa omanduseks jääb wõi tuleb selle eest weel suurt wastutust kanda, wõib olla isegi eluga riskeerida, — seal läksid maa juurde need, keda maa tõesti huwitas. Kuid meie näeme ka, et selle järele, kui olukord muutus, weel enam aga tulewikus, kus on kogu maasaamise soodustatud tingimused teada, et siis nende protsent suurel määral tõuseb, kes maa peale mitte selleks tormi ei jookse, kes seal omale ülewalpidamist saada loodawad, waid seda spekulatsioonides edasimüügi eeldusega ostawad.

Uute maade koloniseerimisel on minu arust see tulewikus väga tähtis. Meie teame, et peale praegu olemasolewate maade, mis wälja antakse, meil on terve rida kõlbmata maad soode all. Sinna wõib mitukümmend tuhat uut asundust luua, kui neid wälja antakse wõimalikult soodsatel tingimustel. Ei saa ka selle wastu waielda, et neid wälja anda kas wõi ilma rahata. Kuid selle juures on eeltingimiseks see, et see, kes sellele maale asub, ka tõesti maad üles harida tahab ja talumajapidamiseks muuta mõtleb. Waadake, sarnased hädaohud kerkiwad esile maa hinna reguleerimisega. Ühelt poolt on waja soodustusi luua, teiselt poolt kutsub see aga suuri hädaohtusid esile. Selles mõttes on jällegi mujal katsutud teatawaid wastuabinõusid riigi ostu- ja tagasiostu õiguste näol.

Ka meil on maatarwitamise seadus riigi ostueesõiguse makswaks tunnistanud. Kuid see ei kõrwalda tegelikult seda pahet, mida siin nimetasin. Sest edasi müües wõib ju kokkuleppel millist hinda tahes, määrata. Wõib ka fiktiivset hinda määrata. Riigil on ainult see kasu,

et tema omad maksud, kreposteerimise maksude näol, täiel määral kätte saab. Tegelikult on sellepärast uuemates asundusseadustes, osalt ka reas wanadeski, igalpool makswa pandud kord, kus riik omale mitte ostueesõigusi ei reserweeri, waid tagasiostuõigused jätab. Peale selle, kui see küsimus maakommisjonis waidlusi esile kutsus, uurisin mina läbi terve rea uuemaid asundusseadusi mujal. Igalpool on tagasiostuõigus neis tunnustatud. Nii Saksamaal, näiteks, juba 1891 aastal anti „Rentengut'i“ seadus, siis Erbaugesetz'is, Reichsheimstättengesetz'is, mis täiesti wastab meie asundusseadusele ja sama leian Soome seadustes. Isegi wanades Daani seadustes aastast 1897 ja aastal 1904, on põhimõte üles seatud, et kui asunik, kellele teatud soodustatud tingimustel maad on antud ja asumine wõimaldatud, kui see asunik enne majapidamise iseseiswaks üksuseks muutmist, kas enne hoonete ehitamist, ehk enne teatud aega oma asumiskohalt lahkub, siis tema oma kohta wabalt edasi müüa ei wõi, waid riik selle algushinnaga tagasi wõib osta, ligi arwates maaparandused ja wäetuse. Saksa „Reichsheimstätte“ seaduses on sarnane õigus isegi alaliseks jäetud ja majapidamise raudwara kohta laendatud.

Teisalt tehakse küll piiramisi, näiteks Soome metsamaade koloniseerimise seaduses ja põllumaade wäljaostu ja müügi seaduses ainult teatud aastate kestes, ütleme 15—20 aasta jooksul, kus asunik omal kohal peab asuma. Peale selle aja ei ole edasimüümise takistusi riigi poolt, kes siis enam oma tagasiostuõigust ei tarwita.

Mõnes seaduses on ette nähtud, et asugu asunik nii kaua kui tahes, kui tema tarwilikka eluhooneid ehitanud wõi tarwilikku majapidamist sisse seadnud ei ole, siis temal ikkagi maa edasimüügi õigust ei ole.

On loomulik, et see põhimõte ka meil makswaks tunnistatud. Selle kohta tehti komisjonis parandus, kuid lükatati tagasi, mida käesolewa seaduse puuduseks tuleb lugeda. Ta ei ole tähtis ainult wäljaantud kohtade suhtes, waid palju enam tulewikus uute maade asundamisel, et meil mingisugusedki garantiid selleks oleks, et siis, kui meie anname maad asumiseks, sellele maale ka elama asutakse.

Eelnimetatud on tähtsamad momendid, milles lahkarwamised komisjonis tekkisid ja mida riiklikust seisukohast wälja

minnes, käesolewa seaduse puudusteks wõib lugeda. Peale nende on weel terve rida teisi momente, mida asundusseadustega igal pool lähidalt on seotud, millest aga käesolewas seaduses täiesti waikides mööda on mindud. Mina ei hakka nende juures pikemalt peatama, tahaksin ainult paar lühikest märkust teha mõne tähtsama kohta.

Üks neist on wõlgadega koormamise küsimus.

Mina ei salga, et see üks wäga keeruline küsimus on, kuid teiselt poolt on tema sarnane, mille alal on katsutud teatuid uusi põhimõtteid ellu wiia. See küsimus ei ole sedawõrd riigi huwides, kuiwõrd asunikude eneste, see on nende majapidamise huwidega seotud.

Kuigi üldiselt krediitide tarwitamine ja wõlgadega koormamine tarwilik on, sest tema wõimaldab produktsiooni abinõude muretsemist, kuid see on maksew ainult nende krediitide kohta, mis lähewad ka tõesti produktiivseteks ülesanneteks. Mitteproduktiivsed wõiwad aga wäga hädaohtlikuks muutuda. Wõlgade ülekoormatuse kohta on jällegi sama Saksa „Reichsheimstättengesetz“ ühelt poolt krediitide piiramine ja teiselt poolt laenude ainult wiljakateks otstarbeteks ära kasutamise wõimalus. Nende wiljakate ülesannete hulka arwatakse asundustalu sisseseadmine, maadeparandamine jne.

Samasugune, otsekohe asuniku huwisid puudutaw küsimus, on weel päranduse küsimus, mis õieti paljudes asundusseadustes tähtsa osa moodustab. Näiteks olgu nimetatud Daani, Norra, Saksa ja Soome seadused. Kõigis neis on ühes maatarwitamise õigustega kindlaks fikseeritud ka päranduse küsimus.

Kuid need wiimased on küsimused, mis wõib olla teisiti, teisel teel ja teisel kohal, eraldi seadustega lahendada saab. Eriti kuulub siia päranduse küsimus, mis wäga keeruline.

Sellepärast ei ole neid küsimusi paranduste näol ülesse tõstetud ja ei ole wast otstarbekohane neid ka siin lähemalt puudutada.

Küll on aga kaks esimest küsimust õige lähedalt seotud käesolewa seadusega, sellepärast peawad nad ka siin käsitatud saama. Nende põhimõtete esitamine näitab, et meil terve rida põhjapanewaid küsimusi on, mis suuri lahkarwamisi tekitawad ja millest käesolewas seaduses mööda on mindud.

Neil põhjustel on mul au teatada tööerakonna rühma nimel, et käesolewat seadust tarwilikuks lugedes hääletame tema I-sel lugemisel wastuwõtmise poolt, kuid ühtlasi teeme II-sel lugemisel terve rea parandusi, mida meie tarwilikuks loeme ja mis juba maakommisjonis esitati ning osaliselt wastu wõeti, näiteks § 5-da wariandi näol siin esitatud, kuid mis osalt maakommisjoni poolehoidu mitte ei leidnud.

M. Janson (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei oleks sõna mitte wõtnud, kui rkl. härra Soots'i märkus mind mitte, nii ütelda, wälja ei oleks kutsunud. Rkl. härra Soots arwas, et metsamüümine ei tohiks mitte kohast lahus sündida, waid see peaks tingimata koha juurde hinnatud saama. Oma ettepaneku tõenduseks toob rkl. härra Soots ette, et mõisaomanikud omal ajal ei ole ka mitte metsi kohast lahus müünud. Asi seisab aga selles, et mõisaomanikud metsa üldse taluga ei müünud ja kuigi mõne talu maa peal juhtus mets olema, siis raius mõisnik lihtsalt selle metsa maha ja müüs alles siis selle koha ära. Ja kui wast järele mõni metsaribakene jäigi, siis oli ometi mõisnik härra, kes määras oma heaksarwamise järele hinnad ja ostjal ei olnud sealjuures muud öelda, kas nõus olla wõi mitte. Kuid see ei ole ka tähtis, kuidas mõisahärra müüs oma metsa ja maid. Mis käesolewasse seadusesse puutub, siis olen mina härra Soots'iga täitsa ühel arwamisel, et sennine metsamüümine asunikudele oli metsalaastamine. Põhjusi näen mina aga koguni millegis muus. Kui härra Soots arwab, et jõukas mees ei lähe normaalkohta ostma, waid need normaal kohapidajad on kõik waesed ja rahata mehed, siis tõuseb tahtmata küsimus, mispärast siis see rahata mees peab oma koha pealt metsa ära ostma, kui tal raha ei ole? Wastus on wäga lihtne — mets osteti lihtsalt sellepärast ära, et sealjuures suurt wahekasu saada. Igaüks ju teab, misugune oli metsahind 1922 ja 1923 aastal: taksihind oli kunni 3 korda wähem, kui turuhind ja sellepärast katsusid asunikud metsa ära osta, et seal määratumat wahelkasu teenida. Ma tean isegi niisuguseid juhtumisi, kus asunik müüs metsa oma maa pealt ära ja siis läks wallanõukogusse ehitusmaterjaali paluma. Ainult wallaesitaja wasturääkimisel ei antud temale aga seda mitte. (J. T e m a n t, põl.: See oli üks sots!) Sotsidest ei olnud ta iga-

tahes mitte, küll aga sootsidest! Tean ka niisuguse juhtumise, kus kohalik metsaülem on pakkunud ostueesõiguse eest kunni 80.000 mk., muidugi mitte just oma, waid ühe oma sugulase nime all. Praegu on see metsaülem kohtu all. Sarnane hangeldamine kestis kunni 1923 aastani. 1923—1924 a. metsa hooajal, kus metsa hindu kõrgendati, on niisugune hangeldamine seisma jäänud. (K. Einbund, põl.: Tõsine peremees seda ei tee!) Jah, aga seda tehakse. Siin peab metsade peawalitsuse metsapoliitikat täiesti hukka mõistma. Asunikudele pandi tingimised ette: kui sina ei osta, siis müüakse mets eraettevõtjatele ära ja selle läbi olid asunikud tahes ehk tahtmata sunnitud raha nõutama ja metsa ostma. Käesolewas seaduses ei ole samuti ära näidatud, missugustel alustel § 9-as seda metsa müüakse, kas taksi-, turuhinnaga wõi enampakkumise teel. Siin wõiwad samasugused nähtused korduda, nagu nad senni on olnud. Tean endisi riigirentnikka, kel on kunni 100-tuhandeni taksihinna järele metsa oma maa peal, turuhindade peale ümber arwates on see hind mitme wõrra suurem. Mispärast peab siis ühele asunikule nii suuri kingitusi riigi kulul tehtama, kuma teisel asunikul oma maa pealt isegi lehmaaajamise witsa ei ole wõtta. Seda arwesse wõttes peaks tingimata ära märgitud olema, missugustel tingimistel saab edaspidi mets wälja antud, et ühed asunikud teiste ees eesõigustatud seisukorras ei oleks.

O. Köster (as.): Austatud Riigikogu liikmed! Selle seaduse juures sõna wõttes ei taha mina tema juures pikemalt peatada, ei ka tarwisminewate paranduste juures, waid tahaksin ainult mõne märkusega nende märkuste peale wastata, kes siin on kõnelenud. Seda teen nii palju kui palju mulle on meelde jäänud. Meie rühmaliikme Pemmo poolt awaldati juba rühma seisukoht. Kõigepealt ei saa meie päri olla härra kindral Soots'i seisukohaga koha suuruse asjus. (L. Johnson, sd.: Kust see ime tuleb?) Härra Soots tahtis koha suurust näha kunni 75 tiinu. Peaksime aga silmas pidama, et kui meie nii kaugele läheme, siis wastawalt koha suurendamisele vähem maasoowijaid maaga warustatud saawad; juba nüüd näeme, kui wõrdleme maatahtjate ja maadsaanute arwu, kui wähe on kohte saanud. Kui meie aga lubame veel koha suuruse normi suurendada, siis tekib

küsimus, kui palju maatahtjaid rahuldada saame. Edasi pean tähelepanu selle peale juhtima, et suurem osa maasoowijatest, kes ei ole veel maad saanud, on sõdurid, kes olid tol ajal liinil ehk kellel sõjaoludel ei olnud wõimalik oma soowe maasaamise kohta warem rahuldada. Nüüd kui meie nii suured normid ülesse seame, siis jääb just suur osa sõduritest maast ilma, kelle huwide kaitsemine ka härra kindral Soots'il südame peal peaks olema.

Waadates teisi meie naaberriike Leedut ja Lätit, näeme, et nendel on õige wäikesed kohasuuruse normid üles seatud, mis, wõib olla ehk tingitud nende maa headusest, ehk parema turu wõimalustest jne. Lätis on üles seatud 22 tiinu koha suuruseks ja Leedus 20 tiinu. Lätis ja Leedus on rent, eriti aga koha wäljaostu hind nii wäike, et meie seaduses ettenähtud hinnanorm mitu korda need hinnad üle lööb. Leedus on maahind hektari kohta 3 naelast kunni 3 puuda rukisteneni ja Lätis tõuseb see mitte üle 750 Lt. rbl. parema maa hektari kohta. Nõnda on see ostuhind ja rent, mis meil seaduses fikseeritud, suur nende maadega wõrreldes. Kui meie veel arwesse wõtame härra Soots'i kui ka meie rühma esitaja poolt toonitatud küsimusi elementide kohta, mis koha kui üksuse moodustawad ja mis eriseaduse põhjal osta tulewad, siis läheb koha wäljaost kui ka rent täiesti kalliks.

Ühe asjaolu peale pean veel tähelepanu juhtima. Sotsiaaldemokraatide kõnelejate härrade Jans'i ja Janson'i kõnedest wõin järeldada, et nende arwates asunikude pere, eriti sõdurid ja sõdurite seast autasu maasaajad, on spekulandid, raiskajad ja pillajad. Niisugust arusaamist pean mina küll kahetsema ja ütleva, et niisugust arusaamist ma ei oleks oodanud sotsiaaldemokraatliku rühma esitajate poolt. Hea on neid süüdistusi nüüd tagantjärele esile tuua, kuid ei ole mitte kaugel ajad, kus meie asunikude-sõdurite kohta teist juttu ajasime ja teisi sõnu rääkisime.

Kui oli siin autasu maasaajatest jutt, siis oli näha pilkawalt naeratawaid nägusid, mitte ainult sotsiaaldemokraatide hulgas, waid ka mõne teise rühma pinkidel. Mina olen komisjonides ja mujal toonitanud, et kõik autasu maasaajad ei ole ühesugused. Seal on neid, kellele teenete eest on lubatud ja kes täiesti wälja teeninud on omad kohad ja on, wõib olla, ka neid, kes seda mitte ei ole. Seesuguste wahel peame wahet tegema, aga ei saa

pilgata ega hirwitada, siis kui üldse au-
tasuks maasaajaist räägitakse ja nende
eesõigusi, kes need täiesti ära teeninud,
lubada kärpida. Meie peame arwestama
nimetatud teenetega, peame rehkendama
oma minewikuga; Haawawana tundub
see, kui süüdistatakse neid, kes kiitust
teeninud.

Asunikud, riigirentnikud ning sõdurid,
kes on maad saanud, ei ole mitte niisugu-
sed, missugustena härra Jans neid siin ku-
jutanud. Seal on ausad inimesed, kes
maad mitte oma kätte ei ole wõtnud sel-
leks, et spekuloida, hangeldada. Need on
inimesed, kes tahawad sinna jääda põliselt
ausate inimestena. Härra Pool'i poolt
tähendati, et teatud riisikoga oli kohtade
saamine 1919 ja 1920 aastail seotud ja neil
aastail maasaajad jääwad kindlasti kohta-
dele. See on nüüd seesama põhimotiiv,
mis täna sotsiaaldemokraatide rühmast
awaldati, 1920 a. oli Wenemaalt koha-
saajaid tulnud, optandid ja need inimesed,
kes mitte liini peal ei olnud. Pärast tulid
sõdurid, siis oli neil wõimalus alles saada
kohad. Kui arwata seda, et pärastised
koha peale ei jää, siis on see warjuheit-
mine nende sõdurite peale edasi. (L.
Johanson, sd.: Lollust räägib.)
Kelle põhimõtete seisukohast waadates
see lollus on! Täna toonitati härra Jans'i
poolt weel seda, et seadus on uisapäisa
sisse antud, hoolimata kokku seatud ja
wähe eeltöid tehtud. Selleks eeltöök-
s on ka sotsiaaldemokraatidel aega olnud, kui
neil wõim käes oli. Nemad oleks wõinud
siis sammusid astuda, et kõik oleks heasti
tehtud ja wastawad teised sissejuhatawad
seadused oleks ju wastu wõetud. Nüüd
aga öeldi, et see hilja on, seda nende poolt
ma ei oodanud. Seaduse andmises raha-
asjanduse- ja üldkommisjoni näen ma taht-
mist seaduse wastuwõtmist sihilikult wi-
witada. See on lihtsalt selle seaduse ma-
hamatmine. Wõib olla, on nendel mõte,
et asunikkude peres praeguse kindluse-
olukordade tõttu rahulolematuse edasi kes-
taks ja et sellel juhtumisel on seal ehk ker-
gem erakonna huwides töötada. Ma ei
tea, kas see nii on, kuid ma arwan, et see
nii on. Kui meie tahame, et asunikud üks-
kord jalgade peale saaksid, siis peame
ikka katsuma selle seadusega rutata. On
ju wõimalik teisel lugemisel wastawaid
parandusi teha.

Maakommisjonis, — kus ma mitte liige
ei olnud, aga ma kuulsin mujalt —, on
härra Jans samad wäited esile toonud.
Ta kahetseb praegu, et tema mitte maa-

kommisjonis ei olnud. Kuid mina rõõmus-
tan, et härra Jans maakommisjonis ei
olnud. Ta oleks seal sedasama katsunud
läbi wiia, mis siin, — tähendab seadust
pikemaks ajaks maha matta. Igatahes oli
ju maakommisjonis sotsiaaldemokraatide
esitaja, kes oleks wõinud seal neid wäi-
teid esile tuua, mida härra Jans siin esile
tõi.

Pean toonitama, et meil on selle sea-
dusega rutt, silmas pidades meie riigi-
rentniku praegust wiletsat juriidilist seis-
korda. Meie peame kõik abinõud tarwi-
tusele wõtma, et seda seadust kiiremas
korras läbi wiia, aga mitte teda lükata
tulewa sügise peale, mil ka eelarwe tuleb,
mille läbi seaduse wastuwõtmine kewa-
deks, — wõib olla weel kauemaks edasi
lükatakse. Tähendab, kellel on südame
peal asunikkude jalule aitamise, see ei saa
selle wastu waielda, et see seadus esime-
sel lugemisel wastu wõetakse. Mina järel-
dan, kes selle seaduse wastuwõtmise
wastu hääletab, sellel on warjatud soow,
et sennine segane olukord peaks edasi
kestma, mis praegu asunikkude kohta
olemas.

Üksikute paragrahwide juures ma pea-
tama ei hakka, juba sellepärast, et rühma
nimel tehakse teisel lugemisel wastawad
parandused, mis osalt on siin meie rühma
esitaja härra Penno poolt wäljendatud,
kuid osalt tuleb neile weel lisa.

J. Soots (põl.): Lugupeetud Riigi-
kogu liikmed! Suure huwitusega jälgisin
mina sotsiaaldemokraatide esitaja härra
Jans'i kõnet. Pean ütleva, et mind wäga
rõõmustas see asjaolu, et kuna sotsiaal-
demokraadid põhimõttelikult eraomandust
ei tunnusta, ja kuna nemad maareformi
algpäewadel ühes tööerakonnaga seda-
wõrd maa eraomanduseks andmise wastu
seisid, et ükski asunik ei tohtinud mitte
ühete tolligi maad eraomanduseks saada,
et nende esitaja nüüd enam eraomanduse
wastu ei rääkinud. Sellest pean siis ole-
tama, et ei juletud niisuguse eraomanduse
eitamisega siin wälja tulla, sest et meie
rahwas omas enamuses eraomandust
nõuab. Ma ei taha sellega aga mitte öelda,
et teie, sotsialistid, südamest olete era-
omanduse poolt. Seda ei saa öelda selle
ettepaneku pärast, mis teie siin tegite
selle seaduse käigu kohta. Teie tegite
ettepaneku seda seadust ühte ja teise
kommisjoni anda, tähendab teda maha
matta. (W a h e l h ü e: M i k s?) Miks!
siin loeti mitmed põhjused ette. Aga kui

Teie hakkate neid põhjusi kaaluma, siis Teie näete, et ei ole kaaluwaid põhjusi, on ainult ettekäänded, ja ettekäändeid wõib ikka leida. Esimene ettekääne oli, et see seadus üldse ei ole küps. (L. Johanson, sd.: Sotsiaaldemokraadid esitasid esimese seaduse.) Uluots'a tehtud oli esimene eelnõu, mida põllumehed Riigikogule esitasid. (A. Juhkam, põl.: Aga Teie olete sarnaseid komisjoni andmise ettepanekuid küllalt teinud.) Aga mitte niisuguste seaduste kohta, mida wiis aastat on tehtud. On küll seadusi, mille kohta on tehtud niisuguseid ettepanekuid, aga need on teistsugused olnud. Seda seadust on wiis aastat tehtud, wiis aastat on asunikud oodanud, wiis aastat walitseb anarhia maareformi teostamise alal, sest nüüd on kõige suurem maareformi teostaja kohalik ringkonnawalitseja, ja nimelt teostab tema seda nõnda, kuidas tema põllutöoministri määrustest aru saab. Teie tahate, et see olukord niiwiisi edasi kestaks, Teie tahate niisuguse segase aja jätkamist. See seadus, ükskõik, kui hea ta oleks, ta oleks ikka üks sedawõrd kaaluw juriidiline alus, et segadus sellel alal wõiks kaduda. Teie aga toetate sarnast segadust, sest et Teie ennast segadusest toidate, ja sellepärast olete Teie selle seaduse wastu, aga mitte nende puuduste pärast, mis Teie ette tõite. Puudused on ainult ettekääne. Näidake meile üks seadus ette, mis meil ideaalne on. Wõtke seesama põhiseadus, mille peale Asutaw Kogu terwe oma wõimise koondas. Kas tema on ideaalne? Kas temas ei ole puudusi? Muidugi teada, see seadus, mis ette pandud, kannab eneses teatawaid puudusi, aga ta ei ole siiski halwem, kui teised, mida Teie kümnete ja sadade kaupa olete wastu wõtnud. Kui Teie ei taha teda üldse wastu wõtta, siis öelge seda otsekohe. Öelge, et meie ei taha seda seadust ruttu wastu wõtta, meie tahame, et see segane aeg edasi kestaks, meil on tarwis segases wees kalu püüda, aga ärge öelge, et see seadus pole küps, et sellepärast meie anname tema komisjoni.

Edasi sotsiaaldemokraatide esitaja härra Jans tõstis küsimuse üles tasumaksimise kohta wõõrandatud maa eest. Alati on toonitatud, et põllumehed ei ole tasumaksimise wastu olnud, aga Teie ise olete tasumaksimise wastu ja ei taha mõisa endisele omanikule ühtegi penni maksta. Nüüd aga esinete Teie ettepanekuga, et kui maad asunikule eraomanduseks anda,

et siis tema eest wõimalikult kõrgemat maksu wõtta. Teie tahate asunikku teha lüpsilehmaks, aga teiselt poolt ei taha teie mõisa endisele omanikule mitte midagi anda. Asunik saab oma maa mitte endise omaniku, waid riigi käest, ja käesolew seadus ei käsita endise omaniku ja riigi wahekorda, waid riigi ja tulewase omaniku-asuniku wahekorda.

Edasi öeldakse, et maa riigi nimele kreposteerimise ja maapeal lasuwate wõlgade küsimus ei ole lahendatud. Need aga on eriküsimused, ei käi jällegi käesolewa seaduse ulatuse alla, ja wõidaks neid erinowellidega korraldada.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär O. Köster.)

Ja faktiliselt, kui teie ka selle seaduse praegu wastu wõtate, siis ei saa teda ju enne ellu wiia, kui tulewa aasta esimesel mail. Enne aga on tarwis need eeltööd ära teha, ilma milleta seadust ei saa ellu wiia. Selleks on seadus tarwis ruttu wastu wõtta.

Lõpuks mina pean ütleva, et kaunis imelik oli kuulda härra Jans'i poolt, et tema nende wabadussõja tegelaste wastu on, kes maad on saanud. Tema leiab neid lihtsalt maaga hangeldajatena. Mina pean ütleva, et maareformi teostamise määrustes on ühelt poolt öeldud, et maad antakse neile, kellel on eeldused, et nemad maad oskawad pidada, teiselt poolt on aga sõduritele eesõigus maasaamiseks antud. Wäga hea, kui need kaks eeltingimist kokku satuwad, see on kui sõjawäelane juhtub niisugune, kes maad isiklikult oskab pidada. Aga kui ta seda ei oska, mis ta siis peab tegema? Ta katsub seaduse järele antud maad pidada, aga kui tema selle maapidamisega hakkama ei saa, siis tuleb temale wõimalus anda seda maad ära müüa ja siis läheb maa juba selle kätte, kes teda oskab pidada. Maa eest raha maksma see juba ei hakka, kes teda pidada ei oska, waid maksab ikka see, kes teda oskab pidada. Sellepärast, kui Teie siin wabadussõja tegelaste juures hakkate riigi huwidest rääkima, siis peab ütleva, et härra Jans siin selle küsimuse juures nähtawasti samuti eksib, kui tema eksis meie wabadussõja ajal, kus temal ei olnud usku Eesti riigi iseseiswaks saamise sisse, kui temal oli ülisuur arwamine Wene wõimust ja kui tema kartis Eesti intelligentsi mobiliseerimist. Eesti ajalugu on näidanud, et need tema mõtted olid ekslikud, ja mina arwan, et need mõt-

ted, mis tema siin täna awaldas, samawõrd ekslikud on.

J. Jans (sd.): Ma ei oleks sõna wõtnud, kui nende maaga hangeldamise poolehoidjate esitajad ei oleks siin nii terawalt sõna wõtnud. Kui ma oletasin, et need, kes maad on saanud, maad tahawad edasi anda, siis on see täiesti õige oletus. Tõendused järgmised. 31. jaanuaril kuulutati „Riigi Teatajas“ wälja walitsuse määrus, mille järele lubati asunikudel oma krunte edasi müüa. Selle määruse wäljaandmist ei oleks sugugi tarwis olnud, kui tegelik elu ei oleks nõudnud. (S e g a s e d w a h e l h ü ü d e d.) Ma ei saa aru, millest siis õieti härra Soots ja härra Köster kogu see aeg rääkisid, millepärast Teie siis minu peale pahandasite? Ma leian, et käesolewas seaduses lubatakse meie riiklikust maatagawarast antud maa jälle täiesti turukaubaks teha. Selle wastu mina just waidlesingi. Esimese tõendusena tõin „Riigi Teataja“s wälja kuulutatud määrust maaga hangeldamiseks. Teiseks maakomisjoni aruandja seletas selle waidluse all olewa seaduse §§ 15 ja 21 kohta järgmist, nagu ma juba tähendasin, et nende lõpuosas toodud määrused on mõeldud selleks, et võimaldada praegustele maapidajatele maad kasuga edasi müüa.

Kolmandaks põhjenduseks on minu oma adwokaadi praktika, kus minul küllalt tuleb tegemist teha nendega, kes maad 31. jaanuari määruse alusel edasi müüwad.

On ka weel muid tõendusi selle kohta, isegi muuseas meie sakslased konstateerisid weel hiljuti seda. Nii et härra Köster'i kuriustused ei ole põhjendatud, nad ei wasta tõele, on ainult paljasõnalised, millel mingit alust ei ole. (R. Penno, as.: Et Eestis hobusewargaid on, kassis kõik on hobusewargad!) Ma ei ole wõrrelnud maeesõiguste edasiandjaid hobusewarastega, waid ma waidlesin põhimõtteliselt seisukohalt selle wastu, et üldse luuakse võimalus teha maad turukaubaks ja sellega põllupidajate kihti riigi maatagawaral likwideerida. Mina tõepoolest ei puudutanud seda küsimust, kas maa peab olema müüdu eraomanduseks, wõi antud põlisele rendile, sest minu arwamise järele wõib küsimus nii lahendatud saada, et isegi eraomanduse alusel olew maa ei saa turukaubaks minna.

Nii, et mina neid küsimusi, mis wäga tarwilikud ei olnud selleks, et maaga hangeldamise võimalust seadusest kõrvaldada, ei puudutanud. Siis heideti mulle ette, nagu tahaks mina seda seadust maha matta. Härra Soots, kes selle üle kurjustas, ütles aga ise, et seda seadust ei saa enne ellu wiia, kui tulewal aastal maikuul. Tähendab, nüüd tahetakse järelejäänud paari Riigikogu istungipäewa jooksul tulise kiirusega üks seadus wastu wõtta, mida enne aastat ellu wiia ei saa ja mille puuduste peale kõik kõnelejad tähendasid, ning ainult arwasid, et seda seadust on võimalik parandada teisel lugemisel tehtud paranduse abil. Mina olen aga täiesti niisuguse ülepeakaela töötamise wastu ja arwan, et seda seadust juhuslike paranduste abil ei saa otstarbekohaseks ja wastuwõetawaks teha, waid selleks on tarwis põhjalikumaid eeltöid. See oli minu seletuste mõte, millest seaduse mahamatmise soowi leida ei saa. Mina arwan, kui keegi millegi wastu waidleb, et ta siis korrekt peab olema omis waidluses ja mittemeeldiwale kõnelejale mitte neid sõnu süüks panema, mida see öelnud ei ole.

Mina ei taha seda seadust maha matta, waid ütlen, et ta on põhjapanev, riigi iseloomu määrav seadus, teaduses makswa arwamise järele. Kui nüüd see seadus wõetakse wastu paari päewaga, ilma, et Riigikogu liikmed oleks temasse süweneda wõinud, ehk awalik arwamine oleks seisukohta saanud wõtta, niisugust seadusandmise wiisi kultuurimaadel ei tunta. Seal awaldatakse seadused enne wastuwõtmist awalikkusele seisukoha wõtmiseks, näiteks õigusteadlaste organisatsioonid waatawad nad läbi, awaldawad arwamist ja siis alles pannakse seadus maksma. Meil aga tahetakse käesolew seadus kiiresti läbi suruda ja millepärast? Sellepärast, et läbisurujad loodawad niiviisi oma südamesoowisid, mis muidu awaliku arwamise kriitikat ei kannata, teostada. See on mõte, mis teatud ringkonna meeli juhib, muud ei ole midagi mõeldud selle seaduse rutuliku wastuwõtmisega. Puudub ka igasugune teine põhjus ärewusse sattuda ja mulle etteheiteid teha seaduse maha matta tahtmise pärast. Wiis aastat on tõepoolest selle seaduse peale oodatud, ja kes on selles süüdi? Sotsiaaldemokraadid ei wõinud selles küsimuses midagi teha ka mitte oma kõige parema tahtmise juures, sest peale Asutawat Kogu ei ole neil Eesti wabariigi

walitsemises midagi öelda olnud. Miks katsutakse täie teadmisega oma süüdi teiste kaela ajada? Teie ise ei ole kõik aeg midagi teinud, ja nüüd tahate paari päewaga kõiki seda ära teha, mida senni, wiie aasta jooksul pole teha suutnud. (Segane wahelhüüe J. Temant'i, põl., poolt.) Härra Temant, ma ei taha wõrdlema hakata, kes on rohkem tööd teinud, selle üle wõime ju teises kohas rääkida, aga et mina, wõi mõni minu rühma liige tööd ei ole teinud, ei ole õige. Teile, mu härrad, heideti omalajal samuti töötegemise puudust ette, ja ma usun, teile etteheitjad eksisid, kuid ma ei ole mitmeti sugugi nii tormiline olnud, nagu seda wahest teie olete olnud.

Kokkurwõttes, minul ei olnud mingisuguseid mahamatmise mõtteid, waid sihin sinnapoole, et see põhjapanew seadus saaks täiesti tema wääriliselt läbi töötatud ja kaalutud. Kommisjoni aruandja ise toonitas, et meie ei saa teda ellu wiia. Tema leidis, et meil peab antama enne nowell, mille põhjal kreposteeritakse wõõrandatud maa riigi nimele ja alles pärast seda wõib teda asunikkudele põlisele rendile anda ehk müüa. Seda olete ise tunnistanud ja ometi tahate teie seda seadust kuidagi wiisi läbi wiia ja mina küsin, mis mõte peaks kõigil sellel olema?

Juhataja K. Wirma: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Kütt'il.

A. Kütt (as.): Mina tahaksin faktilise märkusena tähendada härra Jans'i üteluse peale, et seda seadust pidada nii kiirelt tahetama läbi wiia, et nemad, see on, sotsiaaldemokraadid, selle kohta seisukohta ei saa wõtta. Härra Wain esines sotsiaaldemokraatide esitajana maakommisjonis alati rühma seisukohtadega ja kui nüüd sotsiaaldemokraatide rühm alati jälgis maakommisjonis wastuwõetud otsuseid, ja seal sotsiaaldemokraatide esitaja tuli alati wälja rühma seisukohtadega, siis on imelik, kui järsku öeldakse, et nemad sellest midagi ei tea ja neile seadus ootamata tuleb.

Th. Pool (töer.): Mina pean õieti asjaliseks õiendamiseks härra Köster'i wäidete kohta mõne sõna ütleva. Härra Köster ütles muuseas; mina olla kiitnud neid asunikka, kes 1919 ja 1920 aastal maad on saanud sellepärast, et nemad olid optandid. Pean selle peale tähendama, et 1919 ja 1920 aastal meil optante ei saanud olla sellepärast, et 1919 a. oli sõda Wene-

maaga, 1920 aastal tehti rahu, kui neid siia tuli, siis jõudsid nad siia alles hiljem, kui maad juba wälja olid antud. Seda esiteks. Aga mina ei tahtnud ka öelda, et 1919 ja 1920 aastal siiatulnud inimesed enam õigustatud oleks olnud, kui hilisemad maasaajad. Küll aga wõin seda märkida, et minu arwamise järele need olid inimesed, kes tõesti maast pea erandita olid huwitatud. Meie olukord 1920 aastal oli wäga kindluseta. Inimesed, kes maad wõtsid, ei teadnud, mis temast saab, kas ta juba paari nädala pärast sellepärast puu otsas ei kõlgu. Mul oli omal juhus, kus Kiiu mõisast maasaajad sõdurid tulid minu käest küsima, kuidas lugu õieti on, kas wõib ikka maid harima hakata wõi mitte. Sest oli tehtud märkusi, olla wäga hea, et teatud puud alles on jäänud — mis jaoks, seda wõida igauks ise aru saada. See oli teataw psühholoogiline surwe. Kui inimene riskeeris äärmisega, siis on see tõenduseks, et inimene maad tõesti tema enese pärast wõttis.

Kordan weel, et ei taha öelda, et hiljemad maasaajad mitte niisugused ei oleks. Kuid fakt on see: kui meie ütleme seadusega, et maad antakse wälja wäga soodsail tingimistel, siis on teiste hulgas ka neid, kes ei mõtlegi maad pidada, waid tahawad teda saada ainult selleks, et teda edasi anda ja sealt wahelt teenida. Selle tagajärg on see, et maasaajate hulk suureneb ja inimesed, kes maad tõesti tahawad, seda mitte nii kergesti ei saa. Sest raske on inimese südamesse näha, kas tema on tõsine maatahtja, kas tema tarwitab maad esimeseks wõi teiseks otstarbeks. Minu arwamise järele peaks aga see seadus sarnaseid määrusi sisaldama, mis ahwatluse ära häwitaks. Nendele seadus raskendusi ei tohiks sünnitada, kes maad maa enese pärast saama lähewad, küll aga neid, kes spekulereerimise pärast maad püüawad, eemale hoida katsuda.

Siin öeldi waele, et hobusewargus on ka keeldud, aga ega sellepärast ei saa weel tea missuguseid järeldusi teha. Hobusewargus on pahe ja seadus teeb takistusi selleks. Samuti on ka spekulereerimine pahe ja seadus peaks katsuma seda kõrwaldada, aga mitte sarnast olukorda fikseerima, et ta seaduse silmis moraalselt õigustatuks muutub.

J. Wain (sd.): Härra Kütt tähendas, et minu parteiseltisimehe Jans'i ettepanek ei ole millegiga põhjendatud, kui tema nõuab, et ei tule Riigikogu liigetele mitte

anda 16—18 tundi seadusega tutvunemiseks, waid natukene rohkem. Seadus anti eile õhtul kätte. Siin ei ole mitte maakommisjon. Kui komisjoni liigetele oleks antud ühel ehk teisel lugemisel wastuõetud parandused mõni tund enne koosolekut kätte, siis oleks tõesti teada, et nad on läbi waieldud ja seisukohad ligikaudu teada. Mul on lootust, et Riigikogu liikmed peale maakomisjoni liigete seaduse juures ka parandusi teha tahawad. (A. Kütt, as.: Seda tahame.) Aga mina ei näe, härra Kütt, Teie ja härra Laarman'i maamüügi kokkuleppest kuidagi, et temas mingi maaseaduse põhimõte wastu peegelduks. Härra Soots ütles, et kui praegu maatarwitamise seadust mitte wastu ei wõeta, siis kesta see anarhia, mida ringkonnawalitsejad kohtade peal tegewat, edasi. Teie olete niisuguse anarhiategijaga maatarwitamise seaduse wäljatöötamise juures kokkuleppele saanud, ja kas see anarhia kasuks wõi kahjuks on, seda järeldage ise. Mul ei ole härra Kütt'ile tema ringkonnawalitseja töö puhul midagi ette heita, paremalt tiwalt on seda aga küllalt tehtud. Mina hindan ringkonnawalitsete tööd maareformi teostamisel. Üle 50% nendest on wäga korralikult oma töö teinud, ega saa nende tööd kuidagi anarhia tegemiseks nimetada.

Mis puutub sellesse, et käesolew seadus ei puuduta kreposteerimiste küsimust üldse mitte, siis seda mitte kogemata. Sotsiaaldemokraatide poolt esitatud seaduses olid paragrahwid maa kreposteerimise kohta põllutöoministeeriumi nimele. Kui sotsiaaldemokraatide seadus arutusel materjaaliks wõeti, siis ei tähenda see weel mitte, et need kohad, mis ainult temas leidusid, oleks kõrwale heidetud. Krepostijaoskonna juhataja härra Wahtramäe, kes wiimastel maakomisjoni koosolekutel käis, seletas meile, et seda kreposteerimist peab seadusega wõimaldama. On täiesti loogiline seletus, et praegu maad kreposteerida olewate seaduste põhjal mitte ei saa. (Wahelhüüe J. Holberg'i, põl. poolt.) Härra Holberg, kuulge, ega Teie ei ole parem jurist, kui härra Wahtramäe. Mina olen täiesti kindel, et Teie naaber, härra Temant, ütleb Teile, et minul õigus on. Kohtuwõimud on seisukohale asunud, et niikaua ei saa maid edasi kreposteerida, kui nende pealt pole keelud ära wõetud. (J. Sepp, mo.: See on teine asi.) Teine jurist jälle; ma rääkisin kõik aeg

ainult sellest teisest asjast. Mine ja saa siis nendest juriidilistest küsimustest aru ja härra Wahtramäe peaks tulema härra Holberg'i ja härra Sepp'a juurde end juriidiliselt täiendama. Aga mina arwan, ta ei pruugi seda teha. (J. Holberg, põl.: Läheb parem Wain'i juurde.) Ei tule minu juurde ka. Kuigi üks osa meie rahukogudest on teatud mõisad põllutöoministeeriumi nimele kreposteerinud, on praegu kohtud seisukohal, et see kreposteerimine mitte seaduslikul alusel ei ole sündinud; kui kohtute poolt tunnistatakse, et wõlad ja keelud maade peal kreposteerimise puhul takistusena ees on, siis tulewad need takistused teise seadusega kõrwaldada. See teine on aga esitamata. Ja nüüd tõuseb küsimus, mis meie selle esimese seadusega õieti tegema hakkame. Kui Riigikogu ei peaks mitte koost ära minema, siis peaksime eeldama, et meie Wabariigi Walitsuse poolt wõimalikult kiires korras saame teise. Eelnõu oli maakommisjonis erawiisil jämedates joonetes kokku seatud, ja krepostijaoskonna juhataja wõttis selle enese kätte. See seadus wõimaldaks maade kreposteerimist põllutöoministeeriumi nimele ja kui see kreposteerimine läbi, saaks käesolewat seadust ellu wiia. (A. Jürman, põl.: Ettetwalmistusi teha.) Misuguseid ettewalmistusi tahaksite teha selle seaduse juures, kui teil ei ole mingisuguseid wõimalusi seadust ellu wiia. Iga osa käesolewast seadusest on teise seadusega täitsa seotud. Kui teie tahaksite näidata, et Riigikogu jääb toepoolst niikaua kokku, kui ta selle teise seaduse wastu wõtab, millega maad saaks kreposteerida põllutöoministeeriumi nimele, siis oleks käesolewal seadusel reaalne tähtsus. Sellepärast wõib wõtta aega selleks, et küsimust mitmekülgselt läbi waadata ja seadust wälja töötada ja mitte niiwõrd põhimõttest lagedaks jätta, nagu praegu.

Mis puutub sellesse, et II lugemisel kõiki neid parandusi, mis sisuliselt täiesti lahku lähewad, mida tegi härra Soots omalt poolt, härra Pool omalt poolt, mis tehti asunikude poolt, wõiks kuidagi moodi Riigikogu täiskoosolekul kokku kõlastada, selleks on wäga wähe lootust. Igatahes oleks palju rohkem mõtet, et need parandused komisjonis tehakse. Mina tahan loota, et kui tulewikus seda seadust arutama hakatakse, et siis Riigikogu rühmad oma seisukohti mitte iga 2 nädala järele ei muuda ja walitsuse rühmad kui ka need, kes omal ajal selle Wa-

bariigi Walitsuse seljataga seisid, kes eelnõu esitas, garanteeriks, et igal lugemisel seadus isesugusena välja ei tarwitseks tulla ja lõpuks kedagi rahuldada ei wõi. Kui selleks aega jätkub ja rühmad kindlad seisukohad wõtnud on, siis neist seisukohadest välja minnes saawad seaduse osadki ometi üksteisega kokkukõlas olema; praegu ei ole nad sedagi.

Juhataja K. Wirma: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Härra Pool tähendas, et 1919 ja 1920 a. olla saanud maad need isikud, kes maast sedawõrd suurt huwi tunnud, et nad selle juures oma elu kaalu peale pannud ja sellepärast olla väga loomulik, et nemad olla paremas seisukorras, kui need, kes hiljem maad said. (Wahel hüües keskel.) Nõndawiisi Teie ütlesite. Mina tahan meelde tuletada, et 1. mail 1919 a., kui esimest korda maad hakati välja andma, siis veel landeswehri hädaohtu ei olnud. Oli küll olemas Wene enamlaste hädaoht, kelle wastu meie sõdisime, aga nagu teie teate, enamlased maa ülewõtmise wastu ei olnud, sest et nemad omal ajal ka olid mõisad üle wõtnud. Nõnda, et need isikud, kes 1919 a. maad said, millegiga ei riskeerinud. Ka need isikud, kes 1920 a. maad said, ei riskeerinud millegiga, sest siis oli juba rahu tehtud. 1921 a. said esimest korda maad sõdurid, sest 1920 a. ei olnud demobilisatsioon veel läbi wiidud. Väga wõimalik, et neil, kes 1919 ja 1920 a. maad said, põllutöös rohkem kogemusi oli, kui sõduritel, kes maad said 1921 ja 1922 a. Wististi on see teatawal määral põhjuseks, et 1919 ja 1920 aasta asunikud paremal seisukorral on, kui 1921 ja 1922 aasta asunikud. Aga kumbast neist lõpulikult tublim põllumees saab, kas endisest moomamehest, wõi sõdurist, seda näitab tulewik. Mina tean, et need, kes 1919 a. maad said, said ka inwentaari palju odawamini, ja teiseks on nende asumisest juba hulk aega mööda läinud, ja nemad on suutnud juuri ajada, kuna teised ei ole jõudnud asundusaasta raskustest üle saada. Sellega wõib ehk seletada, et need, kes hiljemalt asunikudeks on saanud, need praegu veel pahemal järjel on, kui wanemad asunikud. Mis aga puutub eluga riskeerimisesse, siis, nagu mina ütlesin, need, kes 1919 ja 1920 a. maad said, millegiga ei riskeerinud, kuid sõdurid, kes 1921, 1922 ja 1923 a. on saanud,

on frondil teeninud, kus eluga iga silmapilk tuli riskeerida.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Wain.**)

K. Einbund (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Jans'i poolt tehti ettepanek maa põlise tarwitamise seadus anda järelkaalumiseks raha- ja üldkommisjoni. Rahaasjanduse komisjoni arusaadawalt rahandusliikude küsimuste pärast ja üldkommisjoni — juriidiliste küsimuste pärast. Meie aga teame, et käesolewa seaduse kõik oli wõrdlemisi pikk. Ta oli Riigikogus I Riigikogu aegu, siis läks ta walitsusele tagasi, walitsuselt tuli jälle ja pikemat aega arutati komisjonis. Meie aga teame ühtlasi, et käesolewa küsimuse lõpuliku otsustamise kõik wõrdlemisi pikaldane oli. Esimese Riigikogu ajal esitati põllumeeste rühma poolt eelnõu selles asjas, mis ka walitsusele läks, seal ümber töötati ja siis ümbertöötatult Riigikogule esitati. Lõppude lõpuks on eelnõu ükskord ometi Riigikogu päewakorda tulnud enne suwist waheaega ja esimesel lugemisel arutamisele määratud. Kui eelnõu walitsuse komisjonis oli ja ka kohutuministeeriumi nõukogus ning kodifikatsiooniosakonnas, siis töötati tema kallal suure tähepanuga ja sellepärast ei wõiks meil iseäralist kahtlust olla tema juriidiliste defektide poolest. Igatahes meie Riigikogu komisjonid, ei üld- ega rahaasjanduse komisjon, sellele eelnõule midagi juurde ei pane. Meie teame, et ka maakomisjonis wõtsid juriidilised jõud, ka walitsuse juriidilised jõud, eelnõu läbitöötamisest osa. Kõige selle pärast oleks eelnõu andmine üldkommisjoni wähe põhjendatud. Nüüd wõtaksime rahaasjanduse komisjoni. Mil põhjusel tuleks eelnõu sinna anda? Käesolew seadus riigilt väljaandmisi ei nõua. Maareformi teostamine nõuab väljaandmisi, aga käesolew seadus ise riigilt erakorralisi väljaandmisi ei nõua, waid just wastuoksa, see eelnõu toob riigile teatawaid tulusid, mis on määratud erifondi. Selle eelnõu rahaasjanduse komisjoni andmiseks ei ole kaaluwaid põhjusi. Wõib olla härra Jans arwab, et maa hinna tasumise küsimuse kalkuleerimiseks on tarwis eelnõu rahaasjanduse komisjoni anda, kuid tasuküsimuse asi on käsitatud ainult ühes paragrahwis ja senni kui meie selle paragrahwi arutamisele jõuame, on wõimalik kõigil rühmadel iseseiswalt selle paragrahwi kohta seisukohta wõtta. Meie

waidleme kindlasti selle wastu, et eelnõu ei taheta rutuliseks tunnistada ja kawatsetakse seda komisjonidesse saata ja edasi lükata kunni sügiseni. Sellest ettepanekust oleks raske järeldust teha, et härra Jans wiiwitada tahaks ja mina isiklikult sarnast järeldust ei tahaks teha, tundes härra Jans'i, aga ometi on meil Riigikogus teinekord niisugust tendentsi peetud, et kui tahetakse eelnõuga wiiwitada, siis niisugusel korral saadetakse tema ühte wõi teise komisjoni. Kas peab seda ka praegusel korral arwama. Käesolew seadus ei kannata wiiwitamist. Selle arutamisele asumine on weel enne suwist waheaega väga tarwilik. (M. Juhkam, tões.: Wäga õige! Istume aga edasi!) Selle minu põhjenduse poolt räägiwad kahesugused asjaolud. Jälgides tähepanelikult tänaseid läbirääkimisi ei ole kuulnud põhimõttelistes küsimustes peaaegu mingisuguseid tähepanelikke lahku minekuid. (Th. Pool, tões.: Wälja arwatud 75 tiinu.) See on ka isiklik mõtteawaldus. Kõik need lahku minekud, mis selle eelnõu ajaloos on ette tulnud, on aastate jooksul kadunud ja Riigikogu kõigis rühmades, alates iseseiswate sotsialistidega ja lõpetades põllumeestega, ollakse põhipanewates küsimustes selle seaduse juures nähtawasti ühesugusel seisukohal. Mina ei ole tänasel koosolekul wähemalt mitte kuulnud, et põhimõtetes, milles pikad ja laiad waidlused wõiksid esile tulla, lahku minekuid oleks. Minu arwamise järele oleks põhjapanewaid küsimusi õieti kaks: esiteks põlise maatarwitamise wiis ja teiseks tasu wõi hinna küsimus. Kõik muu läheb juba üksikasjadesse ja on seewõrd tehnilised peensused, et siin lahku minekuid ei wõi olla. Meie ei ole täna mitte kuulnud, et sotsialistid oleks kaitsenud põlist renti, ei ole ka kuulnud, et sotsiaaldemokraatide kui ka tööerakonna poolt, kes kunni 1923 aastani põlise rendi alusel kindlasti seisid ja ainult peale asunikude kongressi eraomanduse põhimõtte omaks tunnistasid, oleks lahku minekuid olnud. Ma ütlen, et kõigis põhjapanewates asjades on istekohtade järele äärmised pahempoolsed kui ka istekohtade järele äärmised parempoolsed nähtawasti ühesugustele seisukohtadele jõudnud, otsustades muidugi tänaste kõnede järele. Ühelt poolt tunnistawad sotsialistid eraomanduse wõimalusi ja teiselt poolt ka tööerakond. Kas nad seda otsekoheselt tunnistawad wõi mitte, sellest ei ole mi-

nul põhjust kõnelema hakata, waid rõhutan asjaolu, et meie omas arenemises oleme nähtawasti nii kaugele jõudnud. (M. Juhkam, tões.: Aga Teie olete kahtlemata otsekohene.) Otsekohene ja konstateerin seda, mis sündinud. — Arwesse wõttes ka neid asjaolusid, mis puudutatud täna läbirääkimistel ja mis õieti eelnõu tehnilisi peensusi ühelt wõi teiselt poolt käsitanud, ei peaks need küsimused takistuseks olema eelnõu edasiarutamiseks ja kaugele tulewikku edasilükkamiseks. Meie omalt poolt näeksime hea meelega, arwesse wõttes eelnõu rutulist iseloomu, et tema arutamisele asutaks weel enne suwist waheaega. Ühtlasi tunnistame põhimõttelised alused kui ka suurema osa tehnilistest küsimustest, — wõib olla, et mõned üksikud parandus-ettepanekud tehakse, — wastuwõetawateks. Samuti, mis maa suurusesse puutub, siis asume seisukohal, et meil tuleb kindla wäikemaapidamise juurde jääda, ja et 50 tiinu, mis seaduses ette nähtud, on küllalt kaugeleulataw maasuurus, milleni wõib meie maakohti asutada. (Th. Pool, tões.: Kumb on põllumeeste seisukoht, kas Teie wõi härra Sootsi oma?) Mina kõnelen rühma seisukohalt. Maa suurus kunni 50 tiinuni meie keskel ka waidlusi ei sünnitanud. (Müra ja wälhüüded pahemalt poolt ja keskelt.)

Juhataja **K. Wirma** (helistab): Ma palun kõnelejat mitte segada.

K. Einbund (põl.): Oleme kindlas arwamises, et poliitilise meeoleu muutmise wõi arenemise tagajärjel meie kõik ühiselt toetame käesolewa seaduse rutulikkust ja ilma rahaasjanduse wõi üldkomisjoni andmata wõtame ta I lugemisel wastu ja asume homme II lugemisele.

Th. Pool (tões.): Põhimõttelise küsimuse arutuse juurest on mindud selle korra juurde, kuidas käesolewat seadust arutada. On tähepanu selle peale juhitud, et seda seadust tuleb õige kiirelt wastu wõtta, sest aega on senni küllalt temaga wiidetud. On õige, et see seadus, nii öelda, õhus väga kaua rippunud on. Kuid, teiselt poolt peab märkima, et maa komisjonis tema mitte nii väga kaua ei ole olnud, sellepärast, et enne oli arutamisel eelarwe ja peale seda wõis alles põlise tarwitamise seaduse juurde asuda.

Maakommisjon tegi kaunis intensiivselt tööd, nii et üldarutamisel tema kaua ei ole olnud.

Teiselt poolt ei saa aga mitte salata, et käesolew seadus õige põhjapanewa tähendusega on, määrab ju tema suurel mõdul meie asunduspoliitika ja terve maareformi käigu, mitte ainult üksikuteks aastateks wõi aastakümneteks, waid sadandeteks ära. Sellepärast on tähtis, et seda seadust põhjalikult kaaluma peab. Kui meie wõrdleme aga seda, misugune käik temal maakommisjonis on olnud, siis näeme meie järgmist. See seadus anti walitsuse poolt sisse, siis oli tema 13-paragrahwiline, nüüd on tema üle 30-paragrahwiliseks ilmunud. (J. Soots, põl.: 30 paragrahw.) No, olgu, 13 on 30 saanud. Maakommisjonis olid õige suured waidlused. Kui härra Einbund ütleb, et meil on seadust ühe-meelselt arutatud, siis pean mina, kahjuks, tunnistama, et meil seal olid mitmed paragrahwid, mida isegi ühe koosolekuga walmis ei saadud. (J. Soots, põl.: Jõudsite enam-wähem walmis.) Jah jõudsiime. Ja nüüd selgub et Riigikogus tulewad samad waidlused.

Mina ütlen ka, et seda seadust tuleb kiirelt ellu wiia ja meie rühm ei ole selle wastu, et seda kewadisel istungjärgul weel läbi wõtta. Kuid selle wastu oleme meie kindlasti, et teda ühe — kahe koosolekuga, nii ütelda, ratsahobuse seljas läbi wiiakse. (Wahelhüüepõllumeeste rühmast: Wõib olla kolme koosolekuga.) Ma tuletan meelde ainult seda, kuidas esimeses Riigikogus oli weeseadusega lugu. On fakt, et nimetatud seadus on palju vähema ulatusega, aga selle arutusel loeti põllumeeste rühmas tarwilikuks teda mitte otsekohe wastu wõtta, waid isegi suweks lahtiseks jätta, et ajalehtedes teda selgitada saaks üleskutseid awaldada jne., et suwe jooksul wõimalik oleks seda küsimust kaaluda ja selle kohta seisukohta wõtta. Mina imestan väga, et nüüd tahetakse seda seadust nii kiirelt läbi wiia.

Meie rühma seisukoht on järgmine; meie tunnistame tarwilikuks selle seaduse kiiret wastuwõtmist, kuid just selle tähtsuse pärast, mis temal on, tuleb tema siiski rahaasjanduse ja üldkommisjoni anda, sellepärast, et see seadus sedawõrd tähtis on. (Põllumeesterühmast wahelhüüded: Käs mitte oma walitsuse komisjoni! Hariduskomisjoni! J. Temant, põl.:

Ütelge otsekohe, et oleme „wastu“.) Ei ole mitte wastu! Meie oleme, härra Temant, walmis juulikuuni siin istuma ja wõtame tema wastu ja arutame tema põhjalikult läbi, see on esiteks. Teiseks, ei tunne härra Temant mitte hästi küsimust, sellepärast tahate teie asjale nii libedat käiku anda.

Ma ütlen, walitsuse seadusest ei ole midagi järele jäänud, õigem, ei ole mitte palju järele jäänud. Teiseks ei olnud meie maakommisjonis juriste. Ainukene oli wast härra Schilling, aga tema ei arwanud heaks koosolekul sõna wõtta. Mina ei ole küll jurist, kuid minul on, kui mitte-juristil, ammugi peaks siis härra Temant'il ja teistel põllumeeste rühmast juristidel see teadmine olema, et kõik siin seaduses mitte nõnda ei ole, kuidas üks seadus peaks olema. (Põllumeesterühma wahelhüüe: Parandage!) Mina ei ole kahjuks jurist. (Põllumeesterühma wahelhüüe: Aga Janson teijurist!) Ja ma tahaksin, et vähemalt üldkommisjonis, kus juristid on koondatud, need küsimused õieti läbi waadatakse.

Kordan weel: meie rühma seisukoht on järgmine: et seda tuleb kiirelt läbi wiia, esimesel lugemisel wastu wõtta, aga seaduse suure tähtsuse pärast I ja II lugemise wahel anda üldkommisjoni ja rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks. Kui teda tarwiliseks arwatakse kiires korras läbi wiia, siis ei ole parata, tuleb nii kaua istuda, kui komisjonid tema on läbi waadanud, ja selle järele Riigikogus wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Jans'il.

J. Jans (sd.): Seletati, et kohtuministeeriumi esitajad olla selle seaduse wäljatöötamisest osa wõtnud ja temaga nõus olnud, kuid wiimasel maakommisjoni koosolekul, kus teda redigeeriti, oli härra Reinhold, kohtuministeeriumi esitaja, nende wastuwaidlustega nõus, mis mina ette tõi, ja seletas, et tema arwamise järele see seadus on tõesti nii puudulik, et palju sekeldusi ja protsesse tooma peab. Mina wõtsin üldse kaks kolm korda maakommisjoni koosolekust osa ja mina pean ütleva, et minu arwustuste tagajärjel on terve rida parandusi ette wõetud. Teise lugemise järele oli 8 korda seaduses öeldud, et Wabariigi Walitsus teeb seda ja seda, ja peale selle weel lõpuparagrahw.

Nüüd on see wiga ära parandatud, ja kolmas paragrahw on minu pealekäimisel sisse wõetud.

J. Piiskar (is.): Mina ei kawatse nud selle küsimuse kohta esimesel lugemisel sõna wõtta, sest sotsialistlikkude rühmade seisukoht on juba siin awaldatud pikemas arwustuskõnes, aga et härra Einbund kui „Kaja“ toimetaja, kes alati omapäraseid järeldusi teeb, juba siit kõnetoolilt järelduse tegi, ma ei tea mis-sugustel eeldustel, et meie rühm olla hakanud eraomandust tunnustama (N a e r.), siis pean mina oma kohuseks siit ütelda, et tehku härra Einbund mis-guseid järeldusi tahes, kuid meie rühm on täna ja ka tulewikus niisamasugune sotsialistlik rühm nagu ta on olnud senni. Kui härra Einbund waewaks on wõtnud ennast sotsialistlikkude põhimõtete ja seisukohtadega kunagi tutvustada, siis peaks temale ka meie seisukoht eraomanduse küsimuse kohta teada olema, sest meil ei ole ei täna ega eile põhjust olnud oma partei seisukohta selles küsimuses rewideerimisele wõtta.

Ja kui meie siin ei pidanud tarwilikuks sõna wõtta, siis oleme juba seda öelnud, mispärast meie seda ei teinud. Meie ei waata aga asjade peale mitte nii, et kui miski küsimus päwakorrale tuleb, et siis tuleb iidamist ja aadamist peale hakata ja kõiksugu asju kokku kõnelda, sest ka härra Einbund ei ole oma põllumeeste partei usutunnistusest ja programmist terwes ulatuses siit mitte rääkinud. Härra Einbund'i loogikaga järeldades tuleb wälja, et põllumeeste kogudel ei ole üldse mingisugust seisukohta, ega programmi, ühe sõnaga — kust tuul, sealt meel, sest programmi ei ole täna selle küsimuse puhul härra Einbund mitte esitanud.

Edasi tahaksin ma, kui ma juba kord sõna wõtnud olen, tänaste waidluste puhul paar wäikest ääremärkust teha. Muuseas on paremast tiiwast kunni asunikudeni sajad korrad korratud igasugustes wariatsioonides, et kui täna seda seadust wastu ei wõeta, waid weel kaaluda tahetakse, siis olla see selle seaduse mahamatmine. Härrad parempoolsed ühes asunikudega! Meie oleme alatasa kuulnud paremalt poolt ja ka keskriühmadest ettepanekuid, üht wõi teist seadust komisjoni tagasi anda. Wõtame näiteks paiuki-seaduse § 1, mis siis, kui see seadus juba esimesel lugemisel wastu wõetud oli, komisjoni tagasi anti. Kui teie ütlete, et

seaduse komisjoni andmine on tema mahamatmine, siis iseloomustate teie sellega oma olewiku ja ka tulewiku tööd. Tähendab, teie ise ei usu ka mitte, et teist kunagi töötegijad saaks, et teie üldse asjalikku tööd teha tahaksite, waid usute, et kui see, mis siin kuidagi wiisi wälja on pigistatud, suure waewaga wälja higistatud, mitte kahel käel wastuwõtmist ei leia, siis asi lootuseta seisukorda jääb. Härrad parempoolsed! Kui teie mitte asjata rahwasaadikute toole ei soojenda, siis peaks teil vähemalt enestesse niigi palju usku olema, usku oma tööwõimesse, et teie mitte kooris ei julgeks seletada, et kui eel-nõu teie kätte tagasi tuleb, siis see hallitama ja kopitama jääb ning maha maetakse. Kui teie niisugusel arwamisel olete, siis oleks teil küll waja eneste kohta sellest tarwilikud järeldused teha ja ära koju heinale minna selles kindlas teadmises, et mitte kunagi enam nendele toolidele tagasi tulla. Kui teie enestele ise sarnase tunnistuse arwate wõimalikuks anda, siis peame meie tarwilikuks kinni naelutada, et parem tiib ja need keskerakondlased, ning asunikud, kes neid toetawad, on Riigikogus lihtsalt selleks, et põlewaid küsimusi maha matta. Lubage eneste kohta sarnaseid järeldusi teha teie tänastest awaldustest ja endistest tegudest, sest nii olete teie alati talitanud. Kas wõite öelda mõne tähtsama seaduse, mis ei oleks mitmel korral komisjonides käinud ja seal kauaks ajaks maha maetud. Tähendab, teie ise olete selle mahamatmise traditsiooniks, see tähendab harilikuks töowii-siks teinud, miks te siis nüüd kurdate?

Kui nüüd weel mõned wäited wõtta, siis paistab neist eriti kujukana wälja härra Einbund'i oma, kus tema ütleb, et mis selle tühja seadusega jännata, sest see ju riigilt mingisugust kulu ei nõua, las läheb nii ehk teisiti. Selle wäite loogika näib jällegi olewat, et arutada ja kaaluda tuleb ainult neid küsimusi, mis riigilt kulu nõuawad, mis aga kulu ei nõua, need las minna. Niisugune näib olewat „Kaja“ ja parempooliste loogika, aga see on halb loogika. Wõtame mõne küsimuse, mis käsitab sarnast ala, kus ei ole ei tulusid ega kulusid ette näha, kas wõi näiteks perekonnaseisu seaduse ja palju teisigi seadusi. Nendes wõib siis ju asetada kodanikka otse wõimatumatesse olukordadesse, sest riik kui teataw üksus selle läbi kulu ei kannu. Meie aga arwame, et riik on rahwa pärast ja mitte wastupidi, ja et seadusi ei anta mitte niipalju riigi

pärast, waid seaduste õige mõte ja suur ülesanne peab olema riigikodanikkude elujärje parandamine ja järjest paremale järjele tõstmine. Selle juures tuleb seaduseandjatel tihti rohkem kaaluda just neid külgi seaduses, millest oleneb kodanikkude heaolu, kui neid, mis riigimasinat puudutawad. Käesolewas eelnõus on riigi kulu ja tulu küsimus wast vähem tähtis, kuid siiski on eelnõul suur tähtsus, sest siin on ometi tegemist suure riikliku warandusega. Meie teame, et ligi pool meie põllupinnast ja parem osa põllupinnast oli niõisade käes, teame ka, et selle maapinna wäärtus isegi suurem oli kui pool kogu maapinna wäärtusest. (J. Tõnisson, rhw.: 66%.) Härra Tõnisson ütleb, et 66%. Ma arwan, et selle juures kahelda mingit põhjust ei ole, sest kui parem osa maapinnast ligi poole wälja teeb, siis peaks tema wäärtus kindlasti üle poole tõusma. Ja kui teie nüüd wõtate need küsimused ja lahendate sarnaselt ülepeakaela, siis jääb kõige pealt selgusetuks, kellele see osa maapinnast õieti kuulub ja mis temast saab. Kas tuleb see lõppude lõpuks riiklikuks waranduseks pidada, wõi tuleb endiste omanikkude käest wõtta ja teistele omanikkudele edasi anda, et need temaga teeksid, mis tahes. See on ikkagi väga suur küsimus, mis riigile ka kulusid toob ja samuti tulusidki peaks tooma. Näiteks küsitakse — mispärast just niisugune rent ja ostuhind, miks mitte suurem wõi vähem? Sellest kõigest peab järeldama, et see küsimus on iseenesest väga suur probleem ja sellepärast ei saa meie asuda sellele seisukohale, millele on asunud parem tiib, ka rendi suhtes. Kui meie oma seisukohti esimesel lugemisel ei awaldanud, siis tegime meie seda põhjustel, mida mina siin juba nimetasin, aga teisel lugemisel tahame meie nende küsimuste juurde ilmtingimata tagasi tulla, ka rendiküsimuse suhtes. (J. Soots, põl.: Kas ta tuleb weel suurem wõi väiksem?) Meie seisukoht on see, et rent üldse on väga küsitaw, mispärast ei wõi juttugi olla suuremast ega vähemast rendist. (J. Soots, põl.: Siis tahate päri sekkuda kohe kreposteerida.) Härra kindral, meie kõneleme sellest siis, kui meie selle paragrahwi juures oleme, wõi prototseerige meid jälle, nii nagu härra Einbund seda tegi, aga muidu luban enesele Teile selle peale mitte wastata.

Edasi, mispärast meie arwates see eelnõu tingimata komisjoni anda tuleks, on see, et ei ole ühtki rühma ka nende

hulgas, kes selle seaduse kiiret wastuwõtmist nõuawad, ka põllumehed ja asunikud kaasa arwatud, kes oleks wõinud ütelda, et nemad selle seadusega rahul on. Loodetakse puudusi II lugemisel parandada wõiwat. Kui kõik rühmad leiawad, et ilma parandamiseta seadusest asja ei saa, ja kui need parandusi Riigikogus tegema hakatakse, siis wõib see seadus saada niisugune, mis väga eeskujulikult näitab, missugune üks seadus mitte olema ei pea, sest siin wõidakse teha ja wastu wõtta ettepanekuid, mis üksteisele risti wastu käiwad. Ja siis kui seda seadust maksma panema hakatakse, siis leitakse, et kõige õigem ja loogilisem samm on — see seadus lihtsalt ära kaotada ja uue seaduse wäljatöötamisele asuda. Meile on päris selge, et seda seadust sel kujul wastu wõtta ei saa. Kui tahetakse temaga rutata, siis tuleb tema lihtsalt komisjoni anda. Kui hakatakse teda aga siin parandama, siis wõidakse teda parandada septembrikuuni ja küsitaw on, kas ta siiski wastuwõetawaks kujuneks. Just see tähendaks mahamatmist, kui hakatakse seda eelnõu arutama ja kulutatakse iga paragrahwi peale 2—3 koosolekut, mis väga tõenäoline näib olewat.

Juhataja K. Wirma: Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 9.35 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 10.10 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma.**

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster.**

Juhataja K. Wirma: Riigikogu koosolek kestab edasi. Sõna on rkl. Einbund'il.

(K. Einbund, põl.: Ei tarwita.) Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Käesolew seadus kutsus täna õige rohkesti waidlusi esile, mis iseenesest loomulik, kuna seadus õige suur ja tähtis. Kuid nende waidluste juures tuli just imestada, et siin on mindud liig üksikasjalikuks, puudutades üksikuid paragrahwe, mis mitte soowitaw ei ole esimesel lugemisel teha. Aga weel rohkem paistis nendest waidlustest see toon wälja, et, waadake, meie waidleme selle seaduse wastu sellepärast, et meie põhimõtted ei ole wastu wõetud, ise-

ärانى toonitati seda Riigikogu liigete härrade Jans'i ja Wain'i poolt. Nende poolt tehti ettepanek seda seadust komisjoni anda, kunni kõik kokku lepiwad. (J. Jans, sd.: Mis Teie räägite?) Sarnase ettepaneku üle peab täiesti imestust awaldama, sest meie teame, et see seadus käsitab küsimusi majanduslikka, kus täielikku kokkulepet rühmade wahel kunagi ei saada. Seadus võib aastate wiisi rännata komisjonist komisjoni, kuid iga rühm jääb oma kindla seisukoha juurde ja kokkulepet ei saada. Aga neid küsimusi, kus oleks wõidud kokkulepet saada, neid ei toodud mitte ette. Tähendab, seesuguseid puudusi mitte ei näidatud, mida wõiksid komisjonid weel lahendada. Tähendab, seaduses on põhimõttelised lahkuminekid ja need tulewad lahendada Riigikogus otsekohe. Riigikogu liikme härra Pool'i poolt tehti juba komisjonis mitmesuguseid parandusi mitme paragrahwi kohta, kuid need ei leidnud komisjoni poolt mitte wastuwõtmist. Kuna § 5-da juures läksid hääled pooleks ja nii esineb ta praegu kahes wariandis. Riigikogu peab jällegi selle küsimuse ise lahendama, eriti otsustama, missugused ettepanekud wastuwõetawad ja missugused mittewastuwõetawad on. Kui aga peatada küsimuse juures, mida siin ette toodi, et käesolew seadus ei lahenda küsimust ära, kuidas maad krepoteerida riigi nimele, kuna praegu wõõrandatud maa on alles krepoteerimata endiste omanikkude nimel. Ka see küsimus oli komisjonis arutusel, kuid komisjon wõttis teise seisukoha, ja nimelt käesolew seadus lahendab küsimust, kuidas maad põliseks tarwitamiseks wälja anda, kuna küsimus, kuidas maad endiste omanikkude nimelt riigi nimele üle kanda, tuleks eriseadusega lahendada. Maade krepoteerimine endiste omanikkude nimelt riigi nimele on ammugi olnud aineks, mis waidlusi sünnitas. Osa juriste tõendasid, et krepoteerimise küsimus maaseadusega lahendatud olla ja krepoteerimise peab krepoteerima ilma et eriseadust tarwis oleks ja mitmedki krepoteerimiskonnad on mitmed mõisad riigi nimele üle kandnud. Suurem osa ei ole aga seda mitte teinud ja on juhtinud Balti eriseaduse peale tähelepanu, mis takistusi teeb praegusel korral wõõrandatud maid riigi nimele krepoteerida, mispärast küsimus erinowelli wäljaandmisega lahendada tuleb. Peab tähendama, et sotsiaaldemokraadid olid maa põlise tarwitamise sea-

duse wastu ihust ja hingest. Ka härra Jans käis maakomisjonis oma juriidilist tarkust õpetamas, kuid kahjuks ei wõtnud komisjon tema ettepanekuid mitte wastu. Sotsiaaldemokraadid olid teises seisukohas, näiteks maa tasumaksimise suuruse juures. Nõnda tegi härra Wain ettepaneku, maksetagu 40 gr. asemel 80 gr. kulda. See on ka praegu nende seisukoht, mispärast Riigikogu ise peab küsimuse lõpulikult otsustama. Weel on palju põhimõttelisi küsimusi, mida ükski komisjon, ei üldine ei rahaasjanduse komisjon ei suuda nii lahendada, et kõik rahule jääks, sest need on majanduspoliitilised küsimused ja need tulewad ära lahendada Riigikogus. Kokkulepet sel alal komisjonides ei saada, kuna iga rühm oma seisukoha juurde jääb.

Kui peatada selle seaduse juriidilise külje juures, siis tähendaksin, et lõpu redaktsioonis mitmed juristid on seaduse läbi waadanud ja nende poolt ei ole mitte paranduste-ettepanekuid tehtud. Ja kui nüüd mõnel ühe ehk teise paragrahwi kohta parandusi on teha, siis wõib wäga hästi neid parandusi teha II lugemisel. Kui aga arwustajatel enestel praegu ei ole mingisuguseid paranduste-ettepanekuid teha, mis nõuaks seaduse komisjoni andmist, siis ei maksa neid ka ootama jääda ja selleks seadust komisjoni anda.

Kui nüüd peatada selle juures, kas meil maksaks seda seadust praegu wastu wõtta, kuna meie ei saa otsekohe selle seaduse teostamisele asuda, sest enne tuleb mõisade krepoteerimise küsimus riigi nimele lahendada, siis pean tähendama, et seda siiski teha tuleb, kuna selle seaduse teostamisele wõib otsekohe asuda. Wõetakse seadus Riigikogu poolt wastu ja astub tema seaduslikku jõusse, wõib otsekohe ettevalmistuse töödele asuda ja komisjonid maakoha hinna arwamise alal töösse panna, missugune töö aastad ehk aastakümned kesta wõib. Nii kaua, kui ei ole meil seadust, ei wõi ka korraldusi teha, et komisjonid töösse asuks, sest wõib olla wastuwõetawas seaduses komisjonid üldse ei ole. On karta, et selle seaduse järele maakohade wäljaandmine ei ole ühe wõi kahe aasta töö, waid on töö, mis ulatab aastakümnetesse, sest palju maakohi on weel lõpulikult kujul planeerimata ja kaardid walmistamata. Nii näeme, et selle seaduse wastuwõtmisega anname meie palju tööd ja selle töö tegemisele oleks pidanud juba ennem asuma. Mina sugugi ei taha peatada nende kü-

simuste juures, mis wõiwad arutuse alla tulla teisel lugemisel üksikute paragrahwide wastuwõtmisel. Kui nüüd I-sel lugemisel nende kõigi küsimuste peale wastama ja polemiseerima hakata, siis oleks see asjata waew, mida kõike uuesti teisel lugemisel korrata tuleks. Maakommisjon ei ole mitte wähe töötanud selle seaduse juures, ta töötab wäga intensiivselt, et seda seadust tõsiselt wälja töötada ja wastu wõtta. Kõike seda arwesse wõttes ei ole see seadus meil juhuslikult wälja kukkunud, waid iga põhimõtte juures on palju waieldud ja alles pikkade waidluste järele on sellele wastaw kuju antud ja riigimaade põlise tarwitamise seadus kokku seatud ja Riigikogule esitatud. Maakommisjoni nimel teen ettepaneku käesolewat seadust esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Wain'il.

J. Wain (sd.): Faktilise märkusena tahan kahe asja peale tähelpanu juhtida. Esiteks, härra Jürman, kui põllumeeste kogude esitaja, olles aga antud korral aruandja kohal, toonitas, et mina olla teinud ettepaneku, et oleks wõinud seaduse kohta kokku leppida, nii et ühel häälele oleks wõinud teda wastu wõtta. Mina sarnast ühehäälelist otsust kunagi ei ole eeldanud. (A. Jürman, põl.: Selle lause ma kirjutasin üles, Teie ütlesite selle lause.) Mina rääkisin sellele seadusele tarwilikust enamusest, millega wõiks seadus wastu wõetud saada, nii, et tema üksikud osad kokkukõlas oleks. Nii kaua, kui seadusel tarwilikku enamust selja taga ei ole, waid üks osa temast ühesuguse enamusega, teine teistsugusega wastu wõetakse, ja kui selle juures rühmad oma seisukohta weel muudawad, siis tuleb seadus tahes ehk tahtmata niger wälja.

Teine asi, mille peale ma siin tähelpanu tahtsin juhtida, on maa hindamine. Kui härra Soots siin tähendas, et sotsialistid olla oma seisukohta muutnud, wõi asunud eraomanduse suhtes teistele seisukohtadele, — seda toonitas ka härra Einbund, — siis oli see ennustusest tagajärgede tegemine. Meie ei ole kunagi arwanud, et tuleb kodanlise korra juures maa kohta sotsialistlik kord maksma panna; sarnast sotsialismi teooriat wõidakse Eugen Richter'i töödest lugeda.

Juhataja K. Wirma: Ma palun faktilise märkuse juurde jääda.

J. Wain (sd.): Mina tahtsin seda faktilise märkusena ütelda, et mina komisjonis, tehes ettepanekut maa müügihinda tõsta 40 grammi pealt 80 grammi peale, ütlesin, et ühtlasi sellega teen ma aga ettepaneku wastawas paragrahwis, et renti wälja arwates 4% asemel saaks 2% wõetud. Sellest minu ettepanekust aga härra Jürman teadlikult waikis... (A. Jürman, põl.: Kas see puutub siis ostuhinnasse?) kuigi teadis, et eelnõu järele ostuhind ja rendisuurus üksteisega seotud on.

Juhataja K. Wirma: Ettepanekud on järgmised: Rkl. Jans'i poolt käesolew seadus anda läbiwaatamiseks rahaasjanduse ja üldkommisjoni. Kommisjoni poolt on ette pandud seadust I lugemisel wastu wõtta. Rkl. Pool'i poolt on tehtud ettepanek anda seadus I ja II lugemise wahel üld- ja rahaasjanduse komisjoni. Rkl. Pool'i ettepanek tuleb alles siis hääletamisele, kui seadus on esimesel lugemisel wastu wõetud. Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Jans'i ettepanek, anda seadus kahte komisjoni ja kui see peaks tagasi lükatama, siis tuleb hääletamisele komisjoni ettepanek, ja lõpuks rkl. Pool'i ettepanek.

Panen hääletamisele rkl. Jans'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, wastu 29 häält, sellega on see ettepanek wastu wõetud. (J. Hünerson, põl.: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Kes seaduse komisjoni andmise poolt on, kirjutawad sedelile „poolt“, kes wastu — „wastu“. Kas tehakse ettepanekuid sedelite lugemise kohta? (J. Soots, põl.: Asjadewalitseja! K. Ast, sd.: Kindral Soots! Hüüded: Juhatus hooleks!) Kommisjoni andmise poolt on 37 häält, wastu 30, erapooletuid 2 — sellega on otsustatud seadus rahaasjanduse ja üldkommisjoni anda.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Wain.**)

Täiendawaks ettepanekuks on sõna rkl. Köster'il.

O. Köster (as.): Teen järgmise täiendawa ettepaneku: „Riigimaade põlise tarwitamise seaduse läbiwaatamiseks komisjonidele määrata 3-päewane tähtaeg.“

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **O. Köster.**)

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud määrata komisjonidele 3-päevane tähtaeg. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu. (Hüüded paremalt poolt; Ära lugeda.) Palun siis uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on antud 25 häält, vastu 32 häält, — sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

4. Elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. (Aruandja **J. Woiman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduse pealkiri, I ja II osa):

Elukorterite ehituslaenu seaduse täiendamise seadus.

I.

Elukorterite ehituslaenu seadus („Riigi Teataja“ nr. 49 — 1922 a.) täiendatakse järgmise paragrahwiga:

§ 4¹. Otsused toetuslaenu väljaandmise ja käesolewa seaduse § 3 ettenähtud wastutuse enese peale võtmise kohta tehakse linnawolikogude poolt linnaseaduse (S. k. II k.) § 72 korras liht hääle enamusega.

II.

Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **J. Woiman**: Teen ettepaneku käesolew seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu võtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Rkl. Holberg'i poolt on ettepanek tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

5. Väikestes tsiivil- ja kriminaalkohtuasjus edasikaebe korra muutmise seadus — III lugemisel. (Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega

sega seaduse pealkiri ja osad I—III):

Wäikestes tsiivil- ja kriminaalkohtuasjus edasikaebe korra muutmise seadus.

I.

Tsiivilkohtupidamise seaduse §§ 162 ja 186 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 162. Rahukohtuniku kõigi otsuste peale võidakse anda apellatsiooni kaebus rahukogule kuu aja jooksul otsuse kuulutamise päewast arwates.

§ 186. Kassatsiooni kaebused on lubatud:

1) seaduse mõtte lausa rikkumise või ebaõige tõlgitsemise korral;

2) kohtupidamise kommete ja wormide rikkumise korral, mis sedawõrd tähtsad, et nende täitmata jätmise pärast ei või lugeda otsust kohtuotsuse jõuliseks;

3) seadusega rahukogule antud võimkonna- või võimupiiride rikkumise korral.

Kassatsiooni kaebusi ei lubata asjus, kus nõudehind ei ulata üle 5000 marga.

II.

Kriminaalkohtupidamise seaduse § 124 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 124. Rahukohtuniku otsus loetakse lõpulikuks, kui sellega määratakse: manitsus, märkus või noomitus, rahatrahw mitte üle 1.500 marga ühe isiku pealt, või aresti mitte üle kolme päewa ja kui kahjutasu nõudmine ei ulata üle 3000 marga.

III.

Edasikaebamiseks otsuste peale, mis tehtud enne käesolewa seaduse maksma hakkamist, jääb maksma endine kord.

Juhataja **K. Wirma**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

6. Weneagiste õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus — III lugemisel. (Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduse pealkiri ja §§ 1 ja 2):

Weneagiste õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus.

§ 1. Wabariigi kodanikkudele, kes olid kinnitatud tööstusliku töö seadustiku (S. k. XI k. 2 jagu 1913 a. väljaanne) § 375 põhjal endises Petrogradi kinnitushisuses (Petrogradskoje strahowoje towarishtshestwo) wõi § 592 põhjal Wene maal tegutsewates kinnitusseltsides ehk asutustes ja kellele oli määratud õnnetusjuhtumiste pension selle seadustiku peatükkide IV ja VII määruste põhjal ning kes käesolewal ajal pensioni ei saa selle tõttu, et nimetatud kinnitushisust, seltsisid wõi asutusi Eesti wabariigis enam ei ole, maksetakse pension wälja riigikassa arwel.

§ 2. Nendele eelmises paragrahwis nimetatud isikutele, kes õigustatud on lisamaksu pensioni juurde saama õnnetusjuhtumiste pensionide lisamaksu seaduse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a., seadus nr. 4) maksetakse see lisamaks riigikassa arwel.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 3. Wene rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures üks Wene rubla loetakse poolteist Eesti marka.

J. Welt (ühw.): Selle seaduse § 3 on öeldud, et Wene rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti margakursi järele üks rubla 1½ marka. Aga kuna rahakurs praegu on wõrdlemisi langenud ja kui wõtta ühe rubla asemele 1½ Eesti marka, siis on see pension nii tilluke, et ta õieti mingit abi waesematele töölistele ei anna, sellepärast kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut § 3 redigeerida järgmiselt: „Tsaariaegsetes rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures 1 tsaarirubla loetakse nii mitu Eesti marka, kui mitu marka maksab üks kuldrubla selle kuu esimesel päewal Tallinnas, mille eest pension maksetakse.“

B. Eilman (is.): Seaduse II lugemisel näitasin mina ära, et pensioni maksimume ja selle wäljaarwamise juures 1½ marka iseenesest pensionäärile midagi ei anna, ja tegin ettepaneku wõtta 1½ marga asemele 150 marka. Kordan sama ettepanekut III lugemisel.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Komisjoni nimel ühineda mina nende ettepanekutega ei saa. Põhjused tõin II lugemisel ette ja nimelt, et käesolewa seadusega pensioni määratakse samuti, nagu see on ette nähtud makswate seadustega kõigile teistele. Nimelt suuremale hulgale katsutakse ka kursi wahest üle saada selle läbi, et § 2 nimetatud lisapensioni makstakse. Isiklikult aga rkl. Eilman'i ettepaneku wastu mina ei ole.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Welt'i poolt on ettepanek tehtud § 3 redigeerida järgmiselt: „Tsaariaegsetes rublades määratud pension arwatakse ümber Eesti markadesse, kusjuures üks tsaarirubla loetakse nii mitu Eesti marka, kui mitu marka maksab üks kuldrubla selle kuu esimesel päewal Tallinnas, mille eest pension maksetakse.“ See ettepanek on uus, II lugemisel teda niisugusena ette pandud ei ole ja sellepärast ei saa teda hääletamisele panna.

Rkl. Eilman'i poolt on ettepanek tehtud § 3 sõnade asemele „poolteist Eesti marka“ wõtta „sadawiiskümmend Eesti marka.“

Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

(Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 4—10):

§ 4. Paragrahwides 1 ja 2 ettenähtud pensionide ja lisamaksude wäljaandmist korraldab töö-hoolekandeministerium ning tema organidena kohtadel walla-, alewi-, linna- ja maakonnawalitsused.

§ 5. Töö-hoolekandeministeriumil on õigus neid, kes käesolewa seaduse alusel pensioni saawad, arstlikult uuesti läbi waadata lasta, sellejuures tööjõu kaotuse protsenti uuesti hinnates.

§ 6. Kõik need, kellel on õigus riigilt pensioni saada käesolewa seaduse põhjal, annawad sellekohase nõudmise suusõnaliselt wõi kirjalikult: maal — kohalikule wallawalitsusele, alewis — alewiwalitsusele, linnades — linnawalitsusele.

Nõudmisele tuleb juurde lisada pensioniraamat wõi muud kindlad tõendused pensioni maksmise üle, millest näha oleks pensioni määramise alus ja selle summa.

§ 7. Walla- wõi alewiwalitsus saadab nõudmise ühes juurdelisatud tõendustega maakonnawalitsuse kaudu, linnawalitsus aga otsekohe töö-hoolekandeministeeriumile, kes pensioni kindlaks määrab ja tarwilikud summad kohalikkudesse Eesti panga osakondadesse saadab maakonna- wõi linnawalitsuse nimele, pensioni väljamaksmiseks.

§ 8. Maakonnawalitsused saadawad selle järele waldadesse wõi alewitesse nimekirjad pensionisaajate üle. Walla-, alewi- wõi linnawalitsus annab pensionisaajale pensioniraamatu töö-hoolekandeministeeriumi poolt kinnitatud kawa järele.

§ 9. Pension ja lisamaks antakse välja linna-, alewi- wõi wallawalitsusest üheks kuuks ette. Pensioni väljaandmise üle tehakse pensioniraamatusse wastaw märkus.

§ 10. Käesolewa seaduse teostamisel tarwilikud summad määratakse weneaegiste pensionäride toetamiseks awatud krediidist.

Juhataja **K. Wirma**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud. Korra kohta on sõna rkl. Weberman'il.

7. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

E. Weberman (rhws.w.): Nagu teada, on wanematekogu asunud seisukohale, et käesolewat istungjärku lõpetada 20. wõi äärmisel juhtumisel 21. skp. Teiselt poolt on aga teada,

et meil on terve rida seadusi, mis wanematekogu on otsustanud sellel istungjärkul läbi wõtta, suurem osa nendest on juba Riigikogu juhatusel sisse tulnud. Peale selle on weel kaks tähtsamat seadust: Lepingute waloriseerimine kulla alusel ja koosseisude kokkutõmbamise seadus, mis ka juba lähemal päewil lõpulik kujus walmis saawad. Sellepärast teeksin ettepaneku homme kell 5 määrata koosolek, ja wõtta päewakorda need seadused, mis juba Riigikogu juhatusel esitatud ja nimelt:

1. Awalikkude algkoolide seaduse § 24 märkuse kustutamise seadus — hariduskomisjoni ettepanek.

2. Seadus õlikiwiõlide wäljaweo tollimaksudest wabastamise kohta — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

3. Teedeministeeriumi 1924 a. eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Maksujõuetuks tunnistatud wõlgnikkude wahiallpidamise kohta käiwa Wene ajutise walitsuse 1917 a. 15. mai määruse muutmisseadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Sadamamaksude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

6. Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

Lõpuks need päewakorra-punktid, millega täna mitte lõpule ei jõuta. Homse koosoleku määramine oleks tarwilik muuseas ka sellepärast, et kui meie neid wäikseid seadusi saaksime wastu wõtta homsel koosolekul, siis neljapäewasel ja reedel koosolekul tuleksid arutusele seadused, mis wõib olla suuremaid läbirääkimisi tekitawad, nagu nimetatud kaks seadust. (Juhataja räägib wahelle.) Härra juhataja soowib, et ettepanek konkreetne oleks, sellepärast panen ette peale ettekantud kuue päewakorra-punkti wõtta päewakorda weel:

7. Ühispiimatilituste laenufondi seadus — III lugemisel, kui see täna III lugemisel wastu wõtmata jääb;

8. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioni-seadus — II lugemisel.

9. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel. Kui need päewakorra-punktid täna läbi peaks minema, siis need seadused, mis täna II lugemisel, homsesse päewakorda wõtta III lugemisele.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud määrata Riigikogu koosolek 18. juunil kell 5 p. l. ja päewakorda wõtta 6 uut päewakorra-punkti ning tänasest päewakorrast ülejäänud osa. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

8. Ühispiimatilituste laenufondi seadus — III lugemisel.

(Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega pealkirini §§ 1—5):

Ühispiimatalituste laenufondi seadus.

§ 1. Põllutöoministeriumi juurde asutatakse ühispiimatalituste laenufond laenu andmiseks ühispiimatalituste ehitamiseks, kordaseadmiseks ja sisseseadete muretsemiseks.

§ 2. Ühispiimatalituste laenufondiks arwatakse: a) 1924 a. ja edaspidi riigi eelarwes fondi täienduseks määratawad krediidid ja b) punkt a all nimetatud ning Riigikogu poolt põllutöoministeriumi eelarwes ühispiimatalitustele laenu andmiseks määratud („Riigi Teataja“ nr. 157/158 — 1922 a. sead. nr. 96 ja riigi 1923 a. eelarwe põhjal) 45.000.000 marka ühes protsentidega ja wiiwitusrahadega, mis sellest krediidist wäljaantud laenu eest on tasutud ja edaspidi tasutakse.

§ 3. Ühispiimatalituste laenufondist wäljaantawate laenu kogusumma ühele

ühisusele ei wõi tõusta mitte üle 75% laenuaaja ühispiimatalituse hoonete ja sisseseadete kogu wäärtusest.

§ 4. Ühispiimatalituste fondist wõib laenu kuni 10 aasta peale wälja anda. Laenu pealt wõetakse 4% aastas.

§ 5. Wabariigi Walitsusel on õigus wälja anda määrusi fondi walitsemise, laenu wäljaandmise, kindlustuse ja tasumise kohta.

Juhataja **K. Wirma**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud. (Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, wastu — 15, seega on otsustatud koosolek lõpetada.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

Abisekretäär **J. Wain**.

